

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΜΣ: ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΚΑΙ Η
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε.
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων Καθηγητής: Βοσκόπουλος Γιώργος

Εκπόνηση Εργασίας: Χρόνης Δημήτριος

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2012

ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΚΑΙ Η
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε.
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

«Η Ευρώπη του αύριο
πρέπει να είναι μια υπερεθνική Ευρώπη»
Πωλ Ανρί Σπάακ, 1962

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ & ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΜΕΡΟΣ Α	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΥΡΩΠΗ.....	9
1.1. Η έννοια της Δημοκρατίας.....	9
1.2. 1. Είδη του Δημοκρατικού Πολιτεύματος που έχουν εφαρμοστεί στην Ευρώπη	12
1.2. Το δημοκρατικό Πολίτευμα σήμερα.....	17
1.3. Η δημοκρατία σήμερα στην ΕΕ.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε.	23
2.1. Το Δημοκρατικό Έλλειμμα.....	23
2.2. Τα χαρακτηριστικά του δημοκρατικού ελλείμματος.....	26
2.3. Η εξέλιξη της έννοιας του δημοκρατικού ελλείμματος στην ιστορία της Ε.Ε.....	27
2.3. Το μέλλον της Ε.Ε. και οι προβλέψεις ως προς την συμπεριφορά των πολιτών	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Η ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗ ΣΤΗΝ Ε.Ε.....	31
2.1. Η διαδικασία θεσμοθέτησης στην Ε.Ε.....	31
2.2. Τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε.	37
2.3. Οι αρμοδιότητες και τα χαρακτηριστικά των θεσμικών οργάνων.....	48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : Η ΑΠΕΙΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΕΣ	51
4.1. Απειλές για την δημοκρατική λειτουργία των εθνικών οργανωτικών δομών	51
4.2. Μηχανισμοί διασφάλισης της	52
ΜΕΡΟΣ Β	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ	56
5.1. Εισαγωγικά στοιχεία	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ	58
6.1. Ανάλυση αποτελεσμάτων ερωτηματολογίου.....	58
6.2. Συμπεράσματα και προτάσεις ως προς την ανάλυση του ερωτηματολογίου	61
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	64
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	66
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	69

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ & ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1.....	22
Γράφημα 2.....	31
Γράφημα 3.....	32
Γράφημα 4.....	47
Γράφημα 5.....	48
Οργανόγραμμα 1.....	49

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη θα ασχοληθεί με την ανάλυση ενός καίριου και διαχρονικού ζητήματος της διαδικασίας ολοκλήρωσης στην Ευρώπη, αυτό του «δημοκρατικού ελλείμματος», δηλαδή με την έλλειψη συμμετοχής των πολιτών στην κοινοτική διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η έννοια θα αναλυθεί ως προς τις βασικές εκδοχές της και ως προς τις παραμέτρους που λαμβάνει η συμπεριφορά αυτή των πολιτών, καθώς και με τον τρόπο που υλοποιούνται οι συγκεκριμένες αποφάσεις μέσα στην Ε.Ε.

Το ερώτημα που γεννάται είναι εάν οι διεργασίες στην Ευρώπη και η διαδικασία που υπάρχει στην Ε.Ε. συνιστούν απειλή για το δημοκρατικό πολίτευμα, όχι αυτοτελώς σε κάθε χώρα-μέλος, αλλά για το σύνολο της Ε.Ε. ως κοινότητα. Για το λόγο αυτό στο τέλος της παρούσας διπλωματικής εργασίας παρουσιάζεται ένα ερωτηματολόγιο, απαντημένο από πολίτες της ΕΕ, στο οποίο ερωτώνται κατά πόσο είναι ενημερωμένοι για τους ευρωπαϊκούς θεσμούς και πόσο ευρωπαίοι νιώθουν.

Η ενοποιητική διαδικασία στην Ευρώπη δημιουργεί νομοτελειακά νέα δεδομένα σε επίπεδο διακυβέρνησης και διαχείρισης ζητημάτων, τα οποία άπτονται της δημόσιας σφαίρας αλλά και των διακριτών προνομίων των κρατών μελών. Αυτά αφορούν την ανάπτυξη και μετεξέλιξη των θεσμών, τον βαθμό διεϊσδυσης των κοινωνικών πολιτικών στην εσωτερική οργανωτική δομή των κρατών-μελών, τον τρόπο που επηρεάζουν την αντιπροσωπευτική δημοκρατία, τη νομιμοποίηση πολιτικών και την αμφίδρομη σχέση εθνικών ηγεσιών και συλλογικοτήτων. Η παρούσα εργασία θα διερευνήσει τη μετάθεση αρμοδιοτήτων από τα εθνικά κέντρα σε υπερεθνικούς θεσμούς και τον βαθμό ελέγχου αυτών των θεσμών μέσα από τη διαδικασία θεσμοθέτησης στην Ε.Ε.

Η ανάπτυξη των θεσμών θα αναλυθεί με όρους ουσιαστικής και πολιτικής νομιμοποίησης και όχι απλά τυπικής διαδικαστικής διεργασίας, που νομιμοποιεί επιλογές χωρίς να λαμβάνει υπόψη της το πολιτικό φαινόμενο και την αμφίδρομη σχέση εντολέα και εντολοδόχου. Η δυνατότητα ελέγχου των θεσμών συνιστά θεμελιώδη προϋπόθεση δημοκρατικής λειτουργίας της Ένωσης και ως εκ τούτου, απαιτούνται μηχανισμοί ελέγχου, που να εξασφαλίζουν την νομιμοποιημένη αντιπροσώπευση των εθνικών εκλογικών σωματίων. Στη παρούσα εργασία θα αναλυθεί ενδελεχώς η σχέση νομιμοποίησης, ουσιαστικής αντιπροσώπευσης και

προάσπισης της ετερότητας, με αυτή των εθνικών χαρακτηριστικών. Η ανάλυση αυτή θα πραγματοποιηθεί με άξονες τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες των θεσμικών οργάνων και το κοινοτικό κεκτημένο, όπως αυτά αποτυπώνονται πολιτικά και νομικά στις Ευρωπαϊκές Συνθήκες και αναγνωρίζονται από τις συνιστώσες της Ε.Ε., τα κράτη- μέλη.

Τα σημεία που αναλύονται στο πρώτο κεφάλαιο, δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη της σημερινής Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην πορεία της έως και σήμερα. Οι δημοκρατικές αρχές από την δημιουργία τους έχουν μείνει στην βάση τους ακέραιες, αλλά το δημοκρατικό πολίτευμα άνθισε αναλόγως με τις συνθήκες που επικρατούσαν.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται ένα φαινόμενο, το οποίο ταλανίζει τα θεμέλια του δημοκρατικού πολιτεύματος και καθιστά ασταθή την συνέχιση του. Οι θεσμοί της ΕΕ, ένα θέμα που όσο και αν οι πολίτες πιστεύουν ότι κατανοούν στην πράξη, δυστυχώς συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο.

Στο 3^ο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί η ανάλυση όλων των θεσμικών οργάνων της ΕΕ αλλά και άλλων σημαντικών στοιχείων τα οποία αποδίδουν μια ολοκληρωμένη εικόνα της ΕΕ και του Ευρωπαϊκού συστήματος διακυβέρνησης.

Η σημερινή πραγματικότητα και η κρίση της δημοκρατίας σε εθνικό αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο και κατά πόσο το γεγονός αυτό έρχεται σε σύγκρουση με το ευρωπαϊκό επίπεδο θα αναλυθούν στο 4^ο κεφάλαιο.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας εξετάζεται μια οπτική πιο πρακτική. Αφού προηγήθηκε η θεωρία όλων των απαραίτητων στοιχείων περί δημοκρατίας, των αρχών της, των απειλών της, αναλύθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση και η πορεία της μέσα από το πρίσμα των οργάνων της αλλά και των πολιτών της σε θεωρητικό επίπεδο και βασισμένο σε διακεκριμένους επιστημονικά μελέτες, θα αναλυθεί το κατά πόσο οι πολίτες της Ελλάδας νιώθουν διχασμένοι και με πολιτική συνείδηση

Το 5ο και 6^ο κεφάλαιο αφιερώνεται στην παρουσίαση του ερωτηματολογίου που πραγματοποιήθηκε για την εκπόνηση αυτής της εργασίας. Με έμφαση στους νέους, απαντήθηκαν ερωτήσεις από 50 άτομα διαφόρων ηλικιών για την σχέση τους με τις εκλογές αλλά και την Ευρωπαϊκή Ένωση για να συμπεράνουμε στην πράξη το δημοκρατικό έλλειμμα και τις γνώσεις των πολιτών στους Ευρωπαϊκούς Θεσμούς.

ΜΕΡΟΣ Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΥΡΩΠΗ

“Η Μόνη Άριστη Πολιτεία – Πολίτευμα Είτε Βασιλεία, Είτε Αριστοκρατία, Είτε Πολιτεία, Είναι Η Πολιτεία Που Εκπληρώνει Τον Σκοπό Της, Δηλαδή Το Κοινό Συμφέρον Όλων Των Τάξεων“.
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

1.1. Η έννοια της «Δημοκρατίας»

Η μαζική συμπαράταξη πολιτικών στοχαστών στην υπόθεση της δημοκρατίας αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά γεγονότα της πολιτικής ιστορίας. Ακόμη και στην αρχαία Ελλάδα η δημοκρατία αντιμετωπιζόταν με αρνητικούς όρους, ενώ στοχαστές όπως ο Πλάτων και ο Αριστοτέλης θεωρούσαν τη δημοκρατία ένα σύστημα κυβέρνησης από τις μάζες, εις βάρος της φρόνησης και της ιδιοκτησίας¹.

Ο Σουμπέτερ σχολιάζοντας τη Δημοκρατία υποστηρίζει ότι η «*Δημοκρατική μέθοδος είναι το θεσμικό σύστημα προς λήψη αποφάσεων, εντός του οποίου τα άτομα αποκτούν το δικαίωμα να αποφασίζουν μέσω μιας ανταγωνιστικής πάλης προς απόκτηση της ψήφου του λαού*»². Η προσέγγιση του θέτει ένα πλαίσιο προσέγγισης της Δημοκρατίας και των αρχών της.

Στον περίφημο διάλογο για τα πολιτεύματα ο Ηρόδοτος διακρίνει τρεις βασικούς τρόπους διακυβέρνησης: Δημοκρατία, Βασιλεία, Ολιγαρχία. Αυτή η δυνατότητα του ενός, των λίγων ή των πολλών να κυβερνήσουν αποτελεί και την βάση των κατηγοριοποιήσεων τόσο του Πλάτωνα όσο και του Αριστοτέλη. Ο τελευταίος, τοποθετεί αυτές τις τρεις μορφές μέσα σε ένα κανονιστικό πλαίσιο στο οποίο τίθενται ως ζεύγη καλής και κακής μορφής: βασιλεία-τυρρανία, αριστοκρατία-ολιγαρχία, δημοκρατία-πολιτεία³.

¹ Βλ. R. Dahl, *Democracy and its Critics*, New Haven, Connecticut, Yale University Press, 1989

² Βλ. Γ. Α. Σουμπέτερ, *Καπιταλισμός, Σοσιαλισμός και Δημοκρατία*, Αθήνα, 1972, (1^η έκδοση 1942), σ. 359

³ Βλ. Α. Κόντος, *Τα πολιτικά του Αριστοτέλη & η κλήρωση*, Νέα Κοινωνιολογία 41, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005

Ένας τρόπος συγκρότησης μιας κοινωνίας είναι το πολιτικό σύστημα και η οργανωτική δομή του. Γενικά, με τον όρο πολιτικό σύστημα ορίζουμε «ένα δομημένο δίκτυο ομάδων και ατόμων των οποίων οι σχέσεις καθορίζουν, οργανώνουν και ερμηνεύουν τους κανόνες συμπεριφοράς της κοινωνίας». Με άλλα λόγια, η έννοια του πολιτικού συστήματος υποδηλώνει ουσιαστικά μια μορφή οργάνωσης της κοινωνικής παραγωγής και αναπαραγωγής.

Το πολιτικό σύστημα διαφοροποιείται σε ένα πλήθος πολιτικών μορφών. Μια γενική διάκριση που έχει προταθεί είναι αυτή μεταξύ δημοκρατικών και αυταρχικών καθεστώτων με βασικό εννοιολογικό κριτήριο ταξινόμησης την εξουσία, η οποία όμως δεν περιορίζεται στο ποιος την έχει και την νέμεται, αλλά και σε πιο τεχνικά ζητήματα της οργανωτικής δομής και του τρόπου λειτουργίας⁴. Τα αυταρχικά καθεστώτα είναι πολιτικά καθεστώτα που έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό την υψηλή συγκέντρωση εξουσίας, δηλαδή το γεγονός ότι οι βασικές οργανωτικές δομές και ο τρόπος λειτουργίας τους είναι κατεξοχήν ιεραρχικές και κάθετες. Ως γενική κατηγορία πολιτικών συστημάτων «ο αυταρχισμός» εμπεριέχει ένα πλήθος διαφορετικών καθεστώτων:

- Ο Ολοκληρωτισμός: Ως πολιτικό σύστημα επικράτησε κυρίως κατά την περίοδο του ψυχρού πολέμου στην Γερμανία, Ιταλία και την Σταλινική Σοβιετική Ένωση. Τα χαρακτηριστικά του συστήματος αυτού είναι ο ισχυρός ρόλος ενός κόμματος και η απαγόρευση ύπαρξης ή αποκλεισμός άλλων πολιτικών ομάδων, η ισχυρή ιδεολογία, η εκτενής διεισδυτικότητα της κρατικής εξουσίας στον κοινωνικό ιστό, η υψηλή καταστολή και κρατική αυθαιρεσία και η μη αυτονομία των κοινωνικών ομάδων και υποσυστημάτων.
- Η δικτατορία. Είναι το πολιτικό σύστημα όπου αυτός που βρίσκεται στην εξουσία έχει την δυνατότητα επιβολής έκτατων μέτρων. Στη σύγχρονη πολιτική ορολογία, η δικτατορία έχει πάρει πιο σαφείς υποδηλώσεις: Ως δικτατορία μπορεί να οριστεί ένα καθεστώς όπου η εξουσία έχει καταληφθεί με βίαια/μη νόμιμα μέσα και όπου υπάρχει αυξητική τάση υψηλής συγκέντρωσης της πολιτικής εξουσίας και παγίωσης ενός κοινωνικού αυταρχισμού.

⁴ Βλ. Γ. Σκουλάς, Κοινωνία & Πολιτική Θεωρία, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 2007

- Η χούντα. Η χούντα ή στρατιωτική δικτατορία είναι η πλέον συνήθης μορφή δικτατορίας που αναπτύχθηκε στον 20 αιώνα, αν και πλέον βρίσκεται σε υποχώρηση. Βασικό χαρακτηριστικό είναι η αξίωση του στρατού, είτε μέσα από την ηγετική φυσιογνωμία ενός στρατηγού, είτε μέσα από μια πιο συντεταγμένη συνεννόηση των διαφόρων σωμάτων, να εισέλθουν στην κεντρική πολιτική σκηνή και να καταλάβουν την εξουσία. Ως βασικό κανόνα οι χούντες αναδύονται σε περιόδους κοινωνικής αστάθειας την οποία δηλώνουν πως θα διορθώσουν. Οι χούντες δηλαδή είναι μορφές διαχείρισης κοινωνικής κρίσης.
- Η μοναρχία. Είναι η πιο κλασσική μορφή αυταρχισμού αλλά και η πιο μετριοπαθής μορφή αυταρχισμού. Πάντως είναι ένα πολιτικό καθεστώς που στην αμιγή του μορφή δεν είναι πολύ σύνηθες πλέον αφού οι περισσότερες μοναρχίες έχουν εξελιχθεί σε βασιλευόμενες δημοκρατίες, και έτσι, τυπικά τουλάχιστον, σε μη αυταρχικά καθεστώτα. Ο Schmidt θεωρεί ως μοναδικό μειονέκτημα της μοναρχίας μερικές φορές, την ανέλιξη στην εξουσία ηγετών που δεν δρουν προς το κοινό καλό. Επιπλέον, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι *«Συγκρίνοντας δε τις πολιτειακές μορφές θεωρεί ότι κάθε πολιτειακή μορφή στην οποία ο κυρίαρχος διαφυλάσσει την κοινωνική ειρήνη από εξωτερικές επιβολές, είναι νόμιμη. Πιστεύει όμως ότι απ' όλες τις πολιτειακές μορφές, η μοναρχία έχει τις περισσότερες πιθανότητες επιτυχούς διακυβέρνησης»*⁵.
- Τα δημοκρατικά καθεστώτα προφανώς βρίσκονται στον αντίποδα των αυταρχικών καθεστώτων έτσι ώστε μια δημοκρατία να μπορεί να καθοριστεί από την έλλειψη όλων αυτών των φαινομένων που εννοιολογήθηκαν ως κριτήρια ενός αυταρχικού καθεστώτος. Κατά το Μοντεσκιέ, θεμελιακός νόμος της δημοκρατίας είναι «να ασκεί ο λαός τη νομοθετική εξουσία με την αιρετότητα των κατάλληλων οργάνων, ψηφισμένων δημόσια απ' αυτόν. Ο ίδιος τονίζει την αναγκαιότητα ενός αντιπροσωπευτικού συντάγματος, και δεν απελευθερώνεται εντελώς από την παλιότερη πεποίθηση ότι η δημοκρατία ταιριάζει σε μικρής έκτασης κράτη, ενώ σε μεσαίου ενδείκνυται η μοναρχία και σε μεγάλου μεγέθους η δεσποτεία»⁶.

⁵ Βλ. M. Schmidt, *Θεωρίες της Δημοκρατίας*, Εκ. Σαββάλας, Αθήνα 2004, σσ 69-70

⁶ Ibid, σ. 84

1.2. Είδη του Δημοκρατικού Πολιτεύματος που έχουν εφαρμοστεί στην Ευρώπη

Για μια συνοχή των ιστορικών γεγονότων ή παρουσίαση της ιστορίας του δημοκρατικού πολιτεύματος στην Ευρώπη θα γίνει με χρονική σειρά.

Περίπου τον 5^ο αιώνα π.Χ. στην Αρχαία Ελλάδα αρχίζει να διαμορφώνεται με αργό ρυθμό ένα πρότυπο πολιτισμού με επίκεντρο τον λαό και την κάθε πόλη. Αυτές οι πόλεις- κράτη, όπου στην αρχή ονομάζονταν μικρές βασιλείες, γνώρισαν περιόδους ανάπτυξης, ενώ τον 6^ο αιώνα π.Χ. εμφανίζεται η πρώτη δημοκρατική πολιτεία στην Χίο. Η Αθήνα είναι αυτή που ξεχωρίζει με την νέα πολιτική της κουλτούρα προερχόμενη από όλο τον ελληνικό πολιτισμό, ενώ το πολίτευμα που γεννιέται ονομάστηκε αργότερα από τους επιστήμονες κλασική δημοκρατία⁷.

Τα βασικά της ιδεώδη, τα οποία διαμορφώθηκαν στην αρχαιότητα, είναι ακόμα πυλώνες για την σημερινή σύγχρονη δημοκρατία. Αυτά είναι η ισότητα των πολιτών, η ελευθερία, η δικαιοσύνη και ο σεβασμός του νόμου. Ένα σημείο που διαφέρει είναι ότι οι πολίτες τότε έπρεπε να συμμετέχουν σε έναν ανοιχτό διάλογο και να υπάρχει μια άμεση ανταπόκριση από όλους. Να αυτοκυβερνά δηλαδή ο καθένας και ο κυβερνών να είναι και κυβερνώμενος. Αυτή είναι η έννοια του ενεργού πολίτη. Βασικά της χαρακτηριστικά είναι η άμεση συμμετοχή των πολιτών της κάθε πόλης, αφού οι κοινωνίες είναι καταμερισμένες σε πολύ μικρές αυτόνομες πόλεις, ενώ η εκάστοτε εξουσία ασχολείται με όλες τις υποθέσεις των πολιτών της. Ακόμη δεν υπάρχουν διακρίσεις στα προνόμια μεταξύ των πολιτών και των αξιωματούχων⁸.

Σημαντικό βοήθημα για την σημερινή εποχή στην κατανόηση της δημιουργίας της ιδέας της δημοκρατίας είναι η « Αθηναίων Πολιτεία» του Αριστοτέλη (384-322 π.Χ.) αρχαίος φιλόσοφος. Όπως αναφέρει και ο Αριστοτέλης: *«Δημοκρατία είναι η περίπτωση κατά την οποία τα ψηφίσματα έχουν μεγαλύτερη ισχύ από το νόμο αυτό συμβαίνει στην πόλη όταν υπάρχουν και δρουν δημαγωγοί. Στις δημοκρατικές πόλεις*

⁷ Βλ. M. H Hansen, *The Athenian Democracy in the Age of Demosthenes*, Bristol and Norman, UK, 1999

⁸ Βλ. P. Woodruff, *First democracy, the challenge of an ancient idea*, OUP, UL, 2005

που κυβερνιούνται κατά το νόμο, δεν κάνει ποτέ την εμφάνισή του ο δημαγωγός, αλλά είναι οι άριστοι πολίτες που έχουν την πρωτοκαθεδρία. Οι δημαγωγοί κάνουν την εμφάνισή τους εκεί όπου οι νόμοι δεν αποτελούν την υπέρτατη αρχή»⁹. Αργότερα βέβαια στη δομή της αθηναϊκής δημοκρατίας συμπεριελήφθησαν μια σειρά θεσμικών ελέγχων για τη διασφάλιση έναντι των βιαστικών και αμετάκλητων αποφάσεων, χωρίς να είναι σίγουρο ότι οι αλλαγές αυτές ήταν επαρκείς για ένα τέτοιο σκοπό. Φαίνεται λοιπόν ότι η Αθηναϊκή πολιτική ήταν πολύ έντονη και ανταγωνιστική¹⁰.

Τα χαρακτηριστικά αυτά όπως αναπτύχθηκαν άρχιζαν να υποχωρούν λόγω της εμφάνισης της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και μετέπειτα λόγω της εμφάνισης και εγκαθίδρυσης του χριστιανισμού. Η πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας το 395 μ.Χ. περίπου και Ο Χριστιανισμός μετατόπισαν την έννοια του ενεργού πολίτη στην έννοια του καλού πιστού. Τα ιδεώδη δεν διέφεραν, αλλά απλά μεταβλήθηκαν. Πλέον η πολιτική σκέψη συμβαδίζει και με ένα θεολογικό πλαίσιο. Εκείνη την περίοδο στην Ευρώπη κυριαρχεί το πολίτευμα της Βασιλείας αλλά και η Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Μέρος της ιστορίας της Ευρώπης είναι όμως και η Οθωμανική Αυτοκρατορία που έκανε την εμφάνιση της τον 14^ο αιώνα μ.Χ. στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης μέχρι τον 19^ο αιώνα περίπου¹¹.

Το γεγονός αυτό δεν επηρέασε την παρακμή της δημοκρατίας στις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες αλλά ούτε την επιρροή τους στις χώρες που ήταν υπόδουλες, όπως και η Ελλάδα. Στην υπόλοιπη Ευρώπη για χίλια χρόνια με την πτώση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και μετά την ανάπτυξη των βασιλείων δηλαδή από τον 5^ο αιώνα μ.Χ. μέχρι τον 15^ο αιώνα μ.Χ. περίπου υπήρξε η περίοδος του Μεσαίωνα. Η δημοκρατία ουσιαστικά δεν αποτελεί πολίτευμα καμίας χώρας αλλά η ιδέα της αναθερμαίνεται όλο και περισσότερο μέχρι τη στιγμή όπου την περίοδο του Μεσαίωνα την διαδέχεται η περίοδος της Αναγέννησης.

«Το απολυταρχικό καθεστώς της Γαλλίας με συγκεντρωτική διοίκηση του ηγεμόνα Λουδοβίκου του Ι΄ και την «ελέω θεού» μοναρχία του, γνώρισε άνοδο και βρήκε πολλούς μιμητές σε ολόκληρη σχεδόν την Ευρώπη. Στρέφεται προς την κτήση αποικιών, ίδρυση βιομηχανιών-μονοπωλίων, την εμποροκρατία, και θέλει τον πολίτη

⁹ Βλ. Αριστοτέλους *Πολιτικά* 1317b2–7

¹⁰ Βλ. E. Dahl, *Περί Δημοκρατίας*, Εκδόσεις Ψυχογιός, Αθήνα, 2001

¹¹ Βλ. H. Mouritsen, *Plebs and Politics in the Late Roman Republic*, CUP, United Kingdom, 2004

εφοδιασμένο με γνώσεις και δεξιότητες είτε από θέση υπηκόου- δημόσιου υπάλληλου, είτε από θέση ευπατρίδη, να υπηρετεί το νέο κράτος του συγκεντρωτισμού και των υπερεξουσιών»¹².

Με κύριους υπερασπιστές τους James Madison (1751-1836), πρωτεργάτη του αμερικάνικου συντάγματος, τον Jeremy Bentham (1748-1832), Άγγλο συγγραφέας και φιλόσοφο αλλά και τον James Mill (1773-1836), Σκοτσέζο ιστορικό, οικονομολόγο και φιλόσοφο διαμορφώνεται η προστατευτική δημοκρατία όπου η αρχή της είναι η προστασία των πολιτών από τους κυβερνώντες, ώστε να υπάρχει διασφάλιση ότι αυτοί που κυβερνούν θα προωθήσουν μια εναρμονισμένη πολιτική με τα συμφέροντα του λαού.

Η αρχή της αναγέννησης έγινε από την Ιταλία και διαδόθηκε σε όλη την Ευρώπη. Η ιδέα της δημοκρατίας αρχίζει και αναπτύσσεται αναλόγως των εκάστοτε ιστορικών γεγονότων, της γεωγραφικής διάρθρωσης που επηρεάζουν κάθε φορά τους λαούς. Για παράδειγμα στην Γερμανία μέχρι το 1870 η διαίρεση του κράτους σε πολλά μικρά κρατίδια δεν βοήθησε στην ανάπτυξη της δημοκρατίας όπως σε μικρότερα κράτη¹³.

Ο διαφωτισμός επιφέρει την άνοδο του φιλελευθερισμού, ενώ το μεγάλο παραδειγματικό πρότυπο για την ηπειρωτική Ευρώπη αποτελεί την εποχή αυτή η εξέλιξη του κράτους στην Αγγλία και αργότερα στην Αμερική. Βασικό ρόλο έπαιξε επίσης η Γαλλία, λόγω του μεγάλου πληθυσμού της και του γεγονότος ότι επί 80 σχεδόν έτη επικρατούσε στο εσωτερικό της ειρήνη και οικονομική ευημερία. Το καινούριο πνεύμα της πολιτικής ελευθερίας επιβάλλεται νωρίς και στην Ολλανδία και μετέπειτα στη Γερμανία.

Όλοι οι φιλόσοφοι εκείνης της εποχής είχαν σχηματίσει ένα επικοινωνιακό δίκτυο και επικοινωνούσαν μεταξύ τους με επιστολές. Τάσσονταν υπέρ της ατομικής ελευθερίας και ενάντια στην τυρρηνική διακυβέρνηση και την καταπίεση που ασκούσε η Εκκλησία. Ακόμη πρόσβευαν την ελευθερία αντί της απολυταρχίας, την ισότητα αντί των ταξικών διαφορών, την επιστήμη αντί των δεισιδαιμονιών, την ανεξιθρησκία αντί του δογματισμού. Πίστευαν ότι η δημοκρατία αποτελεί το ιδανικότερο πολίτευμα. Ήταν οπαδοί της προόδου, αξιώνοντας αλλαγές σε όλες τις

¹² Βλ. R. Albert, *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ*, Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 1996

¹³ Βλ. Jean-Claude Michéa, *Η αυτοκρατορία του μικρότερου κακού. Δοκίμιο για τον φιλελεύθερο πολιτισμό (μετάφραση: Άγγελος Ελεφάντης)*, Πόλις: Αθήνα, 2008

πτυχές της ανθρώπινης δράσης, στους πολιτικοκοινωνικούς θεσμούς, την οικονομία, τη θρησκεία και την εκπαίδευση.

Από την Αγγλική Επανάσταση και με κορύφωμα την Γαλλική Επανάσταση τον 18^ο και 19^ο αιώνα γίνεται εμφανής η ανεπάρκεια των παλαιών πολιτικών αλλά και της θρησκευτικής συμμετοχής τόσο ενεργά στην πολιτική. Σε αυτό το πλαίσιο αρχίζει και αναπτύσσεται η ιδέα της αναπτυξιακής δημοκρατίας. Αυτή η ιδέα λαμβάνει δυο αποχρώσεις. Η πρώτη είναι ιδέα της ριζοσπαστικής αναπτυξιακής δημοκρατίας και της φιλελεύθερης αναπτυξιακή δημοκρατίας.

Η πρώτη απόχρωση της ιδέας θέτει ως αρχή της ότι οι πολίτες πρέπει να λαμβάνουν πολιτική αλλά και οικονομική ισότητα, ώστε να μη εξουσιάζει ο ένας τον άλλον και να μπορούν όλοι να αποκτήσουν ίση ελευθερία και να συμμετέχουν συλλογικά στην ανάπτυξη. Γενικός όρος ώστε να προχωρήσει αυτή η άποψη είναι μικρές βιομηχανικές κοινότητες με καταμερισμό της ιδιοκτησίας τους πολλούς και η οικιακή υπηρεσία των γυναικών προς τους ελεύθερους άντρες που εργάζονται. Χαρακτηριστικό είναι ότι υπάρχει σαφής διάκριση στην νομοθετική και την εκτελεστική λειτουργία. Ακόμη τα εκτελεστικά όργανα διορίζονται είτε με άμεσες εκλογές είτε με κλήρο¹⁴.

Το πιο φιλελεύθερο μοντέλο της αναπτυξιακής δημοκρατίας θέτει ως αρχή την συμμετοχή όλων στην πολιτική ζωή γιατί είναι αναγκαία για την προστασία των ατομικών συμφερόντων. Ένας εκφραστής αυτής της ιδέας ο John Stuart Mill (1806-1873) είχε τονίσει την διάκριση της δημοκρατίας με την γραφειοκρατία αλλά και την πλήρη ισότητα των δύο φύλων. Ένας γενικός όρος αυτού του μοντέλου είναι μια ανεξάρτητη κοινωνία των πολιτών με ελάχιστη κρατική παρέμβαση. Ακόμη ένα σύστημα εθνικών κρατών με ανεπτυγμένες διεθνείς σχέσεις¹⁵.

Αναπτύχθηκαν διάφορα πρότυπα δημοκρατίας, διαφορετικά εφαρμοσμένα σε κάθε κράτος αναλόγως με την νοοτροπία του κάθε λαού αλλά όλα με ένα κοινό παρανομαστή¹⁶. Ειδικά μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο εντείνεται μια

¹⁴ Βλ. Harry Burrows Acton, *John Stuard Mill*, στο: συλλογικό, *Encyclopedie de la Pleiade, Ιστορία της Φιλοσοφίας, 19ος-20ος αιώνας-Η εξελικτική φιλοσοφία. Εθνικές φιλοσοφικές σχολές*, μτφρ. Μαριλίζου Μήτσου-Παππά, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 1982, σελ.18-32

¹⁵ Βλ. Κ. Μπ. Μακφέρσον, *Η ιστορική πορεία της φιλελεύθερης δημοκρατίας*, μετάφρ. Ε. Κασίμη, Αθήνα, 1994 (1^η έκδοση 1976), σσ 13-15

¹⁶ Βλ. ΝΤ. Χελντ, *Μοντέλα Δημοκρατίας*, μετάφρ. Μ. Τζιαντζή, Αθήνα 1995 (1^η έκδοση 1987). σ. 20

προσπάθεια ανασυγκρότηση της Ευρωπαϊκής γης. Αυτό επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο σκέψης των λαών. Ένα ελιτιστικό μοντέλο δημοκρατίας τότε έδειχνε το καλύτερο για την εφαρμογή της δημοκρατίας. Τα βασικά χαρακτηριστικά του είναι η κοινοβουλευτική κυβέρνηση με ισχυρή εκτελεστική εξουσία και ο ανταγωνισμός μεταξύ ανταγωνιστικών ελίτ και κομμάτων¹⁷.

Ιδιαίτερη απήγηση το 1950 με 1960 είχε ο πλουραλισμός, ο οποίος μπορεί να οδηγήσει σε μια πραγματική δημοκρατία. Η ιδέα του πλουραλισμού έχει δύο αποχρώσεις. Τον Κλασσικό πλουραλισμό αλλά και τον Νεοπλουραλισμό. Βασικό χαρακτηριστικό του μοντέλου του «Πλουραλισμού» ένα σύστημα ελέγχων και ισορροπιών μεταξύ της νομοθετικής, εκτελεστικής, δικαστικής αλλά και διοικητικής γραφειοκρατίας. Στην πρώτη άποψη έρχεται να προστεθεί ότι η εξουσία κατανέμεται και μεταβιβάζεται μεταξύ πολυάριθμων ομάδων στην κοινωνία αλλά στην δεύτερη η εξουσία διεκδικείται από πολυάριθμες ομάδες

Το 1951 έξι χώρες, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, το Βέλγιο, η Ολλανδία και το Λουξεμβούργο, ανταποκρίνονται στην διακήρυξη Σούμαν υπογράφουν τη Συνθήκη των Παρισίων με την οποία εγκαθιδρύεται η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα και έτσι ξεκινάει με δειλά βήματα η εποχή της διακυβερνητικής συνεργασίας. Έτσι, δημιουργείται η ιδέα της «συμμετοχικής δημοκρατίας» όπου το δικαίωμα στην αυτοανάπτυξη είναι ισότιμο και επιτυγχάνεται μέσω της άμεσης συμμετοχής των πολιτών στην ρύθμιση των θεσμών.

Στα τέλη το '70 και το '80 αναπτύσσονται άλλα θεωρίες περί δημοκρατίας, θέτοντας τις δικές τους αρχές. Αρχικά η Νομικά Θεσμοθετημένη Δημοκρατία όπου αρχή της είναι η πλειοψηφία, γιατί μέσα από αυτήν είναι πιο αποτελεσματική και επιθυμητή η προστασία των πολιτών. Χαρακτηριστικό της είναι ένα συνταγματικό κράτος με ελεύθερη αγορά. Τέλος, η «Δημοκρατική Αυτονομία» θέτει ως αρχή ότι τα άτομα είναι ελεύθερα και ίσα στον προσδιορισμό ως προς την ίδια τους τη ζωή. Βασικό χαρακτηριστικό είναι ότι το κράτος έχει δικαστικό σύστημα, εξειδικευμένα φόρουμ όπου εξετάζονται οι ερμηνείες των δικαιωμάτων, αλλά και ένα ανταγωνιστικό σύστημα κομμάτων. Αυτό το μοντέλο είναι πιο κοντά στην πολιτική που βιώνουμε σήμερα.

¹⁷ Βλ. Γ. Α. Σουμπέτερ, ο.π.

Το δημοκρατικό πολίτευμα, μέσα από τις όποιες αδυναμίες και βασιζόμενο στις εμπειρίες του παρελθόντος, μπορεί μέσα από τις πρωταρχικές του αξίες όπως αυτές της ελευθερίας και της ισότητας, να φέρει κοινωνική δικαιοσύνη και όφελος υπέρ της πλειοψηφίας του λαού. Ο λαός και μόνον αυτός, ως άρχων και αρχόμενος είναι ο καταλύτης της εφαρμογής των δημιουργικών καινοτομιών ώστε το κλασικό μοντέλο δημοκρατίας της αρχαίας Αθήνας να αναπροσαρμόζεται και να έχει εφαρμογή σε όλες τις εποχές και όλες τις κοινωνίες.

1.2.1. Το δημοκρατικό Πολίτευμα σήμερα

Το κλασικό μοντέλο δημοκρατίας αν σκεφθεί κανείς ότι επινοήθηκε και υιοθετήθηκε έμπρακτα πριν από 2.500 χρόνια περίπου, υπήρξε αναμφίβολα ένα πρωτοποριακό σύστημα διακυβέρνησης, που αναθεωρημένο και προσαρμοσμένο εφαρμόστηκε μόλις τους τελευταίους δύο αιώνες.

Η δημοκρατία σήμερα δεν είναι ένα απλό πολιτικό σύστημα, ή έστω το καλύτερο από όσα έχουν δοκιμαστεί, σύμφωνα με την γνωστή φράση του Winston Churchill (1987-1956 μ.Χ). Ο ίδιος ο Churchill πάλι είπε: *«Δημοκρατία είναι την ημέρα των εκλογών, να πας και να ψηφίζεις τον άνθρωπο που θέλεις να εκπροσωπήσει τα συμφέροντα σου στο κοινοβούλιο»*. Η δημοκρατία σήμερα στον σύγχρονο Δυτικό κόσμο είναι αντιπροσωπευτική. Οι βασικές αρχές που είναι όμοιες σε γενικές γραμμές για όλα τα μοντέλα που έχουν εφαρμοστεί σε όλες τις εποχές και τις χώρες σε όλη την Ευρώπη, είναι οι εξής:

- Η αρχή της αντιπροσώπευσης ορίζει ότι η λαϊκή βούληση δεν ασκείται άμεσα αλλά έμμεσα μέσω εκλογών και μιας κυβέρνησης που έχει συγκεντρώσει την πλειοψηφία στην σχετική εκλογική διαδικασία
- Διάκριση της κυβέρνησης από το πολιτικό σώμα . Αυτό συνεπάγεται την αντιπροσωπευτική δημοκρατία να είναι κρατικιστική, δηλαδή να αποδέχεται και να κάνει την δημοκρατική αρχή της πολιτικής ελευθερίας και ισότητας συμβατή (θεωρητικά τουλάχιστον) με την ύπαρξη μιας κρατικής μορφής.

- Η αποδοχή ύπαρξης μιας πληθώρας συμφερόντων που πρέπει να εκφραστούν και να συμβιβαστούν ώστε να μη απειλείται η κοινωνική συνοχή και πολιτική σταθερότητα.

- Η ύπαρξη κομμάτων θέτονται ως οι κεντρικοί θεσμοί που ανταγωνίζονται για την εξουσία και αρθρώνονται κυβερνητικά προγράμματα.

- Το κοινοβούλιο ως ο κεντρικός θεσμός εκπροσώπησης της λαϊκής κυριαρχίας.

- Τμηματική διασταύρωση δηλαδή της κυβέρνησης και του κοινοβουλίου.

Σε αυτό το σημείο θα εξεταστούν μόνο οι χώρες που σήμερα ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οποίες είναι 27 ενώ στην Ευρώπη γεωγραφικά είναι 52. Τα συστήματα που υπάρχουν σήμερα στο χώρο της Ε.Ε. είναι η Προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία, η Βασιλευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, η Προεδρική Δημοκρατία και το ημιπροεδρικό σύστημα.

➤ Προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία σήμερα έχουν οι:

1. Αυστρία
2. Βουλγαρία
3. Γερμανία
4. Ελλάδα
5. Εσθονία
6. Ιρλανδία
7. Ιταλία
8. Λετονία
9. Λιθουανία
10. Μάλτα
11. Ουγγαρία
12. Πολωνία
13. Πορτογαλία
14. Σλοβακία
15. Σλοβενία
16. Τσεχία

17. Φιλανδία

➤ Βασιλευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία σήμερα έχουν οι:

1. Βέλγιο
2. Δανία
3. Ηνωμένο Βασίλειο
4. Ισπανία
5. Λουξεμβούργο
6. Ολλανδία
7. Σουηδία

➤ Προεδρική Δημοκρατία σήμερα έχουν οι:

1. Κύπρος

➤ Το πολίτευμα της Γαλλίας και της Ρουμανίας ονομάζεται ημιπροεδρικό σύστημα.

Τα κοινοβουλευτικά συστήματα χαρακτηρίζεται από τους περισσότερους νομικούς αλλά και πολιτικούς αναλυτές ως την πιο χαλαρή διάκριση εξουσιών, όπου η εκτελεστική εξουσία διαιρείται σε δύο όργανα. Το ένα, η κυβέρνηση, ευθύνεται απέναντι στο όργανο της νομοθετικής εξουσίας και έχει το δικαίωμα να το διαλύσει. Φαινομενικά δημιουργείται μια ισορροπία αφού στην ευθύνη των υπουργών απέναντι στο Κοινοβούλιο υπάρχει δυνατότητα διάλυσης του κοινοβουλίου από την Κυβέρνηση.

Η εκτελεστική εξουσία αποτελείται από τον αρχηγό του Κράτους που είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ή ο μονάρχης (Βασιλιάς) και από την κυβέρνηση. Δηλαδή είναι δυαδική. Ο αρχηγός του κράτους έχει ευρείες εξουσίες όπως το να υπογράφει διατάγματα, να κυρώνει νόμους και συνθήκες αλλά στην πραγματικότητα είναι τυπικό όργανο. Ουσιαστικά επικυρώνει την απόφαση της κυβέρνησης. Το όργανο αυτό, ασκεί πραγματική εξουσία. Περιλαμβάνει τον αρχηγό της κυβέρνησης, δηλαδή τον Πρωθυπουργό ή Πρόεδρο της κυβέρνησης, τους υπουργούς και τους υφυπουργούς.

Σε αυτή η μορφή της δημοκρατίας σύμφωνα με συγγραφείς κάνουν επίσης τη διάκριση σε κοινοβουλευτισμό με δικομματισμό και με πολυκομματισμό αλλά και σε κοινοβουλευτισμό με τη διάκριση ευρωπαϊκό και αγγλοσαξονικό. Το σύστημα των κομμάτων είναι κυρίαρχο και αναλόγως με το τι συμβαίνει δηλαδή δικομματισμός ή πολυκομματισμός η εφαρμογή του είναι πολύ διαφορετική. Το σύστημα των κομμάτων είναι κυρίαρχο στο θεσμικό πολιτικό παιχνίδι, η δομή του κοινωνικού σχηματισμού είναι καθοριστική, γιατί αυτή είναι που οργανώνει με ειδικό τρόπο την άρθρωση του οικονομικού και του πολιτικού, της πολιτικής εκπροσώπησης και των ταξικών σχέσεων.

Στα προεδρικά συστήματα το εκτελεστικό όργανο είναι μονιστικό σε αντίθεση με το κοινοβουλευτικό σύστημα. Επίσης έχει λίγες εξουσίες απέναντι στη νομοθετική εξουσία η οποία δεν μπορεί να βάλει υπό κρίση την πολιτική του ευθύνη. Επομένως εδώ υπάρχει ισορροπία λόγω ισότητας στην ανεξαρτησία και όχι λόγω ισότητας των εξουσιών αμοιβαίας δράσης.

Ο αρχηγός του κράτους διορίζει και κατευθύνει προσωπικά τους υπουργούς που τον περιβάλλουν. Τα προεδρικά ή ημιπροεδρικά συστήματα αντιστοιχούν σε μια οικονομική και κοινωνική οργάνωση που είναι ουσιαστικά η οργάνωση του μονοπωλιακού καπιταλισμού. Ακόμη σε αυτά τα συστήματα ο συνδυασμός των τάξεων μέσα στην κοινωνία αλλά και η μορφή που παίρνουν ενώνουν την εξουσία ή οποία διαψεύδει την διάκριση των τάξεων και την νομική οργάνωση της.

1.2. Η δημοκρατία στην Ε.Ε.

Ο Schmidt Manfred στο έργο του ‘Θεωρίες της Δημοκρατίας’, αναφέρει ότι «ο όρος δημοκρατία μέχρι και το 19ο αιώνα για πολλούς σήμαινε έναν τύπο διακυβέρνησης, ή ένα πολιτειακό σύστημα το οποίο είναι κατάλληλο μόνο για μικρές κοινότητες και όχι για μεγάλα σε έκταση κράτη. Αναφέρει επίσης ότι *«σταδιακά η δημοκρατία άρχισε να δέχεται θετικότερες αξιολογήσεις, απ’ ότι στο παρελθόν, παρ’ όλο που ακόμη υπερτερούσε η αμφιβολία ως προς το αν η δημοκρατία είναι ένα καλό ή ένα κακό πολίτευμα»*¹⁸.

Πραγματοποιώντας μια αναδρομή στο παρελθόν, διαπιστώνουμε ότι ο τρόπος κατά τον οποίο οργανώθηκαν τα εκάστοτε δημοψηφίσματα για την επικύρωση των Συνθηκών της ΕΕ, δεν ήταν δημοκρατικός. Επίσης, αυτό που είναι αντίθετο στις έννοιες της δημοκρατίας και της ισότητας, είναι το γεγονός ότι κάποιοι πολίτες στην Ένωση εκφράζονται άμεσα μέσω του δημοψηφίσματος και κάποιοι άλλοι αρκούνται στη διαδικασία επικύρωσης μιας συνθήκης από τους εκπροσώπους τους στα εθνικά κοινοβούλια.

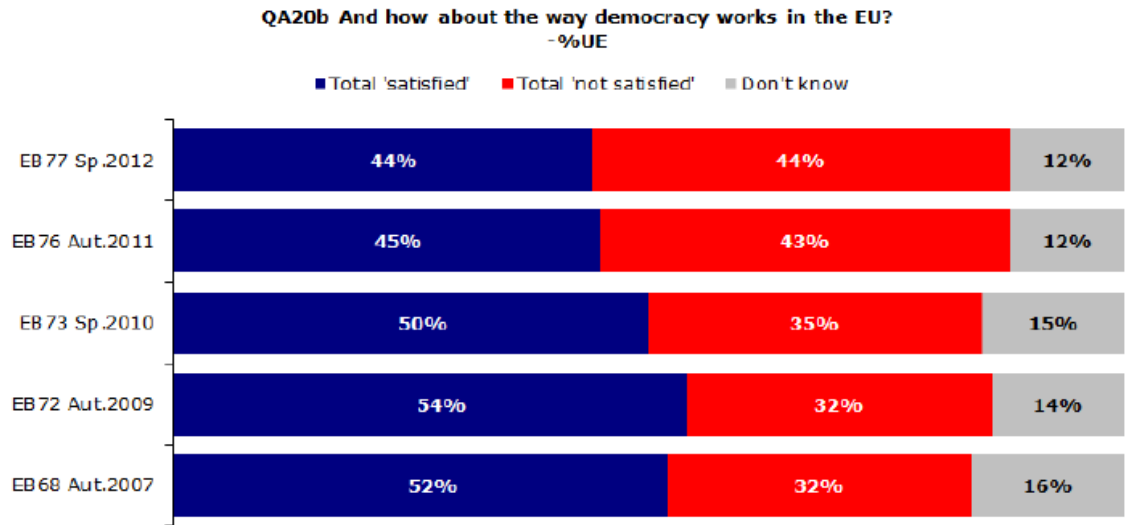
Αρκετοί σήμερα υποστηρίζουν ότι η δημοκρατική νομιμοποίηση της ενωσιακής εξουσίας υπήρξε ανεπαρκής, ενώ υποστηρίχτηκε επίσης ότι δημοκρατία με την έννοια και τη μορφή που θα ήταν αναγνωρίσιμη σε επίπεδο εθνικού κράτους, δεν υπάρχει¹⁹. Σε δημοσκόπηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, οι ευρωπαίοι πολίτες ρωτήθηκαν για το βαθμό που η δημοκρατία στην Ευρώπη λειτουργεί ικανοποιητικά. Στο γράφημα 1 παρατηρούμε ότι τα ποσοστά ικανοποίησης και μη ικανοποίησης από τη λειτουργία της δημοκρατίας στην Ευρώπη είναι μοιρασμένα.

Κατά την πενταετία 2007 – 2012 το ποσοστό των ευρωπαίων πολιτών που έμεινε ικανοποιημένο από τον τρόπο λειτουργίας της δημοκρατίας μειώθηκε από το 52% στο 44%, ενώ αντίθετα, από το 32% αυξήθηκε στο 44% το ποσοστό των πολιτών που δεν έμεινε ικανοποιημένο. Οι διαφορές στα ποσοστά αυτά δεν αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα του σήμερα, καθώς θα περιμέναμε να είναι πολύ μεγαλύτερο το ποσοστό των δυσαρεστημένων από τον τρόπο λειτουργίας της δημοκρατίας πολιτών.

¹⁸ Βλ. M. Schmidt, ο.π., σ. 64

¹⁹ Βλ. Α. Μοσχονάς, *Ευρωπαϊκή Ένωση, επίκαιροι προβληματισμοί*, εκδόσεις ΕΞΑΝΤΑΣ, Αθήνα, 2000, σ. 25

Γράφημα 1: Ο τρόπος λειτουργίας της δημοκρατίας στην Ευρώπη

Πηγή: Eurobarometer

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε.

2.1. Το Δημοκρατικό Έλλειμμα

Ο όρος αναφέρεται «στο κενό ανάμεσα στη δημοκρατική πρακτική στη θεωρία και στην πράξη» και παραπέμπει στο δημόσιο διάλογο για το βαθμό στον οποίο η ΕΕ λειτουργεί δημοκρατικά²⁰. Σύμφωνα με τον Φραγκονικολόπουλο το δημοκρατικό έλλειμμα (democratic deficit) προσλαμβάνει δύο διαστάσεις: τη θεσμική ή/και την κοινωνικο-ψυχολογική. Η θεσμική διάσταση αναφέρεται στην αδυναμία των ευρωπαίων πολιτών να επηρεάσουν τη διαδικασία παραγωγής πολιτικής σε κοινοτικό επίπεδο εξαιτίας της πλημμελούς εκπροσώπησης τους στους αντίστοιχους θεσμούς, ενώ η κοινωνικο-ψυχολογική διάσταση αναφέρεται στην αποτυχία δημιουργίας μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας²¹.

Δύο κρίσιμα ερωτήματα όσον αφορά το δημοκρατικό έλλειμμα, τίθενται από τον Thomas Zweifel. Το πρώτο αφορά το αν «είναι οι θεσμοί της ΕΕ δημοκρατικοί» και το δεύτερο, εάν «λειτουργεί η ΕΕ δημοκρατικά, όταν λαμβάνονται αποφάσεις», ενώ ο ίδιος εκτιμά ότι το μεν πρώτο ερώτημα είναι στατικής υφής, ενώ το δε δεύτερο ενέχει μια δυναμική²². Στο σημείο αυτό η απάντηση θα πρέπει να εμπεριέχεται σε ένα πλαίσιο συγκριτικής πολιτικής ανάλυσης του συστήματος διακυβέρνησης καθώς και του τρόπου λειτουργίας των θεσμών της ΕΕ με άλλες χώρες.

²⁰ Μια κατηγοριοποίηση των προβλημάτων που άπτονται του δημοκρατικού ελλείμματος αναφέρεται στα: έλλειψη νομιμοποίησης (μη ικανοποιητική συμμετοχή των ευρωπαίων στις εκλογικές διαδικασίες), έλλειψη διαφάνειας (μυστικότητα στον τρόπο λειτουργίας του Συμβουλίου, έλλειψη συγκατάθεσης (ενίσχυση πρακτικών ενισχυμένης πλειοψηφίας), έλλειμμα σε επίπεδο απόδοσης ευθυνών (τρόπος λειτουργίας Επιτροπής και Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, έλλειψη προστασίας (αδυναμίες κοινωνικής πολιτικής). Βλ. Γ. Βοσκόπουλος, «Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ – Θεσμοί, πολιτικές, προκλήσεις, προβληματισμοί», Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2009, σ. 29

²¹ Βλ. Χ.Α. Φραγκονικολόπουλος, «Ο Πολίτης στο Ενωσιακό Σύστημα», στο Λ. Λεοντίδου κ.ά., «Η Ευρωπαϊκή Ένωση την αυγή της τρίτης χιλιετίας: Θεσμοί, Οργάνωση και Πολιτικές», ΕΑΠ, Πάτρα, 2008, σ. 170

²² Βλ. Thomas Zweifel, *Democratic Deficit? Institutions in the European Union, Switzerland and the United States*, στο Γ. Βοσκόπουλος, «Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ – Θεσμοί, πολιτικές, προκλήσεις, προβληματισμοί», ο.π.

Το ζήτημα του δημοκρατικού ελλείμματος συνδέεται ρητά με την ισχύ και τις δικαιοδοσίες του κράτους στα φιλελεύθερα δημοκρατικά συστήματα²³. Χαρακτηριστικό είναι ότι «η ΕΕ χάνει σε αξιοπιστία, οι Ευρωπαίοι πολίτες απομακρύνονται και αδιαφορούν, άλλοι αδιαφορούν και άλλοι απορρίπτουν»²⁴. Οι ευρωπαϊκές πολιτικές ηγεσίες αδυνατούν να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των ευρωπαίων πολιτών, γεγονός που μελλοντικά δύναται να αποτελέσει αδυναμία για το ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

Ο όρος «δημοκρατικό έλλειμμα» έχει επίσης χρησιμοποιηθεί για την απόρριψη πολιτικών επιλογών των ηγεσιών και των θεσμικών οργάνων της Ένωσης. Ο Γ. Βοσκόπουλος ορθά επισημαίνει ότι «το πρόβλημα νομιμοποίησης των πολιτικών της ΕΕ αποτελεί διαχρονικά ένα προσδιοριστικό χαρακτηριστικό του πλαισίου λειτουργίας της Ένωσης και αφορά το δημοκρατικό έλλειμμα»²⁵.

Οι διαδικασίες νομιμοποίησης μεταξύ των οργανωτικών θεσμών της Ε.Ε. και των κρατών-μελών είναι ιδιαίτερα χρονοβόρες, αδιαφανείς αλλά και εύθραυστες. Το κενό μεταξύ των εφαρμοζόμενων από την ΕΕ πολιτικών, όπως η περίπτωση της κοινής οικονομικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, και της αδυναμίας των κρατών να υποχρεώσουν αυτούς που διαμορφώνουν αυτές τις πολιτικές να υπόκεινται σε λογοδοσία, οδηγεί σε προσβολή του δημοκρατικού ιδεώδους.

Η Συνθήκη του Μάαστριχ το 1992, αποτέλεσε ένα ουσιαστικό στάδιο στην πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και προώθησε δύο ειδών αναθεωρήσεις που αφορούσαν το θεσμικό πεδίο της Ένωσης. Το πρώτο αφορούσε ζητήματα λήψης αποφάσεων, αποτελεσματικότητας της Ένωσης και του δημοκρατικού τρόπου λειτουργίας της. Το δεύτερο αφορούσε την τελική διαδικασία προετοιμασίας της ΟΝΕ, τις πολιτικές συνοχής και το πλαίσιο αρωγής της ΕΕ προς τρίτες χώρες²⁶.

²³ Βλ. Carol Harlow, *Accountability in the European Union*, Oxford University Press, Oxford, 2002, σ. 6

²⁴ Βλ. Δ. Τσάτσος, «Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία, για μία ένωση λαών με ισχυρές πατρίδες», Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα, 2001, σ. 125

²⁵ Βλ. Γ. Βοσκόπουλος, ο.π., σελ.31

²⁶ Βλ. Neil Nugent, «Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Σαββάλας, Αθήνα, σσ. 113-116

Ακόμη, υπήρξαν σε γενικότερο πλαίσιο θεσμικές εξελίξεις πολιτικού χαρακτήρα αλλά παρέμεινε αναλλοίωτη η ισορροπία μεταξύ των εθνικών και ομοσπονδιακών στοιχείων. Αυτό επιφέρει την σύγχυση των πολιτών ως προς τις αρχές. Πραγματικά, αναφέρει ο Σταύρος Τομπάζος, «δεν υπήρχε καμία θεαματική εξέλιξη της Ε.Ε. που να κάνει τους πολίτες να νιώσουν Ευρωπαίοι πολίτες». Τονίζει επίσης, ότι «ο πόλεμος στο Ιράκ ανάδειξε τις ενδο-ευρωπαϊκές αντιθέσεις σε θέματα εξωτερικής πολιτικής»²⁷.

Αυτές οι πολιτικές παραπέμπουν σε αποκλίνουσες στρατηγικές μεταξύ των κρατών-μελών στην παγκόσμια οικονομία. Για κάποιους αναλυτές το Άμστερνταμ υπήρξε φιάσκο ως προς τα θέματα που συζητήθηκαν και περιορίστηκε η πολιτική πρόοδος. Αυτή η πολιτική καθυστέρηση της Ε.Ε., οι δυσκολίες που αντιμετώπισε και αντιμετώπιζει αλλά και η αδράνεια της σε κάποια καίρια ζητήματα που συνδέονται άμεσα με τον οικονομικό προσανατολισμό της Ε.Ε. υποδηλώνουν στους ευρωπαίους πολίτες την αποδόμηση της Ένωσης και τη σύγχυση των δημοκρατικών αρχών.

Για άλλους συνάγεται ότι το «δημοκρατικό έλλειμμα» είναι ένας ακόμη μύθος που διαδίδεται από τους ευρωφοβικούς κύκλους. Και ότι αυτοί οι ίδιοι κύκλοι είναι μεταξύ των πλέον σφοδρών πολέμιων της επέκτασης της διαδικασίας συναπόφασης στην κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΕΠΑΑ), η οποία θα μπορούσε να εξαλείψει τα κατάλοιπα του δημοκρατικού ελλείμματος. Ο όρος έχει χρησιμοποιηθεί και για απόρριψη πολιτικών επιλογών ηγεσιών και θεσμικών οργάνων της Ένωσης.

Ωστόσο, δεν πρέπει να λησμονείται το γεγονός ότι η σύνθεση του Ευρωκοινοβουλίου καθορίζεται από την άμεση και καθολική ψηφοφορία που πραγματοποιείται σε καθένα από τα 27 κράτη μέλη. Όλοι οι ευρωπαίοι πολίτες που πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις μπορούν να αποφασίσουν ποιοι ευρωβουλευτές θα τους εκπροσωπούν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το Συμβούλιο αντιπροσωπεύει τις δημοκρατικά εκλεγμένες κυβερνήσεις των χωρών της Ένωσης, ενώ το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αντιπροσωπεύει άμεσα τους πολίτες της Ένωσης. Τόσο το Ευρωκοινοβούλιο όσο και η Επιτροπή αλλά και το Συμβούλιο της

²⁷ Βλ. Σ. Τομπάζος, *ΕΥΡΩΠΗ ΠΟΙΑ ΕΥΡΩΠΗ*, Εκδόσεις Πολυτροπον, Αθήνα, 2008

Ευρωπαϊκής Ένωσης διατηρούν ανοιχτό, διαφανή και τακτικό διάλογο με τις αντιπροσωπευτικές ενώσεις και την κοινωνία των πολιτών.

2.2. Τα χαρακτηριστικά του δημοκρατικού ελλείμματος

Σύμφωνα με το Schmidt «η δημοκρατική θέση εκφράζει το επιχείρημα ότι το παρόν στάδιο πολιτικής ολοκλήρωσης στην Ε.Ε. αποτελεί επιθυμία και απόφαση των κρατών-μελών, και κατά κανόνα μπορεί να αναιρεθεί ή να τεθεί προς αντίθετη κατεύθυνση»²⁸. Ο ίδιος προσθέτει, πως «η δημοκρατική θέση υποστηρίζεται από τη θεωρία του ρυθμιστικού κράτους, δηλαδή του κράτους που δρα πρωτίστως με εντολές και απαγορεύσεις, καθώς και από τη θεωρία του αναθέτοντος κράτους, το οποίο μεταβιβάζει, μέχρι την ανάκληση από το νομοθέτη ένα σημαντικό τμήμα της αρμοδιότητας λήψης αποφάσεων σε θεσμούς στους οποίους κυριαρχούν οι ειδικοί»²⁹. Σε αυτό το σημείο υπεισέρχονται ζητήματα ορθολογισμού αποφάσεων όπως αυτά αναλύονται στα πλαίσια της θεωρίας διεθνών σχέσεων αλλά και ζητήματα δημοκρατικής πολιτικής οργάνωσης της ΕΕ.

Η έλλειψη διάκρισης των λειτουργιών³⁰ και η ανεπαρκής νομιμοποίηση των θεσμών αποτελούν χαρακτηριστικά που στοιχία του δημοκρατικού ελλείμματος. Το Συμβούλιο των Υπουργών συνεδριάζει πίσω από κλειστές πόρτες, η Επιτροπή αποτελείται από πρόσωπα που διορίζονται από τις εθνικές κυβερνήσεις³¹, ενώ το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καλείται να υιοθετήσει ή να απορρίψει μια απόφαση³², που λόγω της αδιαφάνειας, ο μέσος πολίτης δε γνωρίζει αν η απόφαση αυτή που τον αφορά λαμβάνεται σε κοινοτικό ή εθνικό επίπεδο³³.

²⁸ Βλ. G. M. Schmidt, ο.π.

²⁹ Βλ. G. M. Schmidt, ο.π.

³⁰ Βλ. Κ. Στεφάνου, *Η θεσμική μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1996, σ. 130

³¹ Βλ. Χ.Α. Φραγκονικολόπουλος, ο.π., σ. 170. Βλ. ακόμα Νίκος Μούσης, *Εγχειρίδιο Ευρωπαϊκής Πολιτικής*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2006, κεφάλαιο 4.

³² Βλ. Χ.Α. Φραγκονικολόπουλος, ο.π., σ. 173

³³ Βλ. Κ. Στεφάνου, ο.π., σ. 138

Η ύπαρξη διαφορετικών αξιακών και πολιτικών συστημάτων³⁴, που μετεξελίσσονται με βάση κοινές, αλλά όχι απόλυτα ταυτόσημες αξίες, θεμελιώνεται στην άποψη ότι «η ΕΕ δε μπορεί να λειτουργήσει δημοκρατικά καθώς δε διαθέτει μια κοινότητα επικοινωνίας, εμπειρίας και μνήμης. Δε διαθέτει ευρωπαϊκά πολιτικά κόμματα, πολιτικούς ηγέτες, μια συνταγματική τάξη πραγμάτων, δε συνιστά έναν ενιαίο ευρωπαϊκό δήμο, αλλά πολλαπλούς δήμους»³⁵. Η ΕΕ αποτελεί «ένα πολιτικό σύστημα που δε διαθέτει εδαφική βάση, διεθνή προσωπικότητα, ένα σύνταγμα, άλλα ούτε άμεσες εξουσίες επιβολής πολιτικών»³⁶. Όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά αποτελούν γνώρισμα ενός ούτως ή άλλως ιδιόμορφου νομικού, θεσμικού και λειτουργικού πλαισίου³⁷.

2.3. Η εξέλιξη της έννοιας του δημοκρατικού ελλείμματος στην ιστορία της Ε.Ε

Από τη διερεύνηση των θεωριών της ευρωπαϊκής ενοποίησης, προκύπτει η διαπίστωση ότι η διεθνής βιβλιογραφία προσφέρει τουλάχιστον δεκαπέντε θεωρητικά υποδείγματα που απολαμβάνουν σχετικά υψηλό βαθμό αποδοχής ή εγκυρότητας, καθένα εκ των οποίων υποστηρίζει μια διαφορετική αντίληψη περί ευρωπαϊκής δημοκρατίας.

Εξάλλου τα πολιτικά κόμματα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, συμβάλλουν στην διαμόρφωση της ευρωπαϊκής πολιτικής συνείδησης και στην έκφραση της βούλησης των πολιτών της Ένωσης. Τα εθνικά κοινοβούλια και τα πολιτικά κόμματα, τα οποία δεσπόζουν επ' αυτών, όχι μόνον έχουν λόγο, αλλά συμμετέχουν ενεργά στην πολυεθνική ολοκλήρωση, στα στάδια της εκκίνησης, της ανάπτυξης και του ελέγχου. Από την άλλη πλευρά, τα συγκροτημένα πολιτικά συστήματα λειτουργούν με βάση διαφορετικές πρακτικές, αξιακά συστήματα, νόρμες και παραδόσεις, με αποτέλεσμα να διαφαίνεται ο βαθμός δυσκολίας της ΕΕ να ενσωματώσει αποτελεσματικά χώρες με ανομοιογενείς ή και ανεπαρκείς δημοκρατικούς θεσμούς³⁸. Ο Π. Ιωακειμίδης ρητά

³⁴ Βλ. Γ. Βοσκόπουλος, ο.π., σελ. 38

³⁵ Βλ. Thomas Zweifel, ο.π., σσ 23-26

³⁶ Βλ. L. Katselis, *What Europe*, Oxford University Press, Oxford, 2003, σ. 33

³⁷ Βλ. Γ. Βοσκόπουλος, ο.π., σ. 39

³⁸ Ibid, σ. 35

αναφέρει ότι «τα προϋπάρχοντα πολιτικά συστήματα θα υποβαθμιστούν σε υποσυστήματα ή στοιχεία του νέου πολιτικού συστήματος»³⁹. Η εξέλιξη αυτή παραπέμπει στη δημιουργία ενός νέου διευρυμένου Δήμου και τη υποβάθμιση των εθνικών οργανωτικών δομών.

Το πρόβλημα της δημοκρατίας στην Ευρώπη δεν μπορεί να συνεχίσει να απασχολεί τον επιστημονικό και ιδίως τον πολιτικό διάλογο με τους ίδιους όρους που διεξάγονταν κατά τα προηγούμενα χρόνια. Δεν μπορεί δηλαδή, να προσεγγίζεται ως ένα εγγενές έλλειμμα της ευρωπαϊκής ενοποιητικής διαδικασίας οφειλόμενο εν πολλοίς στο γενετικό ιδεολογικό και πολιτικό προσανατολισμό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προς τη δημιουργία ενός ενιαίου οικονομικού χώρου. Αντιθέτως, θα πρέπει να προσεγγίζεται ως ένα έλλειμμα, του οποίου η αντιμετώπιση επιχειρείται μέσω της εισαγωγής κάποιων νέων στοιχείων δημοκρατίας σε κάθε αναθεώρηση των Συνθηκών.

Στο Λάακεν το 2001 οι Ευρωπαίοι ηγέτες μεταξύ των άλλων επισήμαναν ότι «Οι Ευρωπαίοι πολίτες ζητούν..... μια σαφή, διάφανη, αποτελεσματική, δημοκρατική, κοινοτική πολιτική, η οποία θα συντελέσει σε μια Ευρώπη που θα δείχνει την κατεύθυνση για τη μελλοντική πορεία του κόσμου», «..... γι' αυτό η Ευρώπη έχει ανάγκη από ανανέωση των θεμελίων της και μεταρρύθμιση»⁴⁰. Τα όσα ελέγχθησαν υπογραμμίζουν την ανάγκη αποτελεσματικότητας και ουσιαστικού επαναπροσδιορισμού της διαδικασίας ολοκλήρωσης σε ένα περισσότερο ανθρωποκεντρικό πλαίσιο⁴¹.

Από μια άλλη οπτική, η ικανότητα των πολιτών να ελέγξουν τη διαδικασία ολοκλήρωσης σε όλα σχεδόν τα στάδια είναι περιορισμένη. Ο Zweifel υποστηρίζει ότι «η ΕΕ νομιμοποιείται από τις χώρες μέλη, ωστόσο οι πιθανότητες μεταφοράς νομιμοποίησης είναι σημαντικά περιορισμένες. Αν δημοκρατία σημαίνει ότι οι κυβερνήσεις αντλούν νομιμοποίηση από τη συγκατάθεση των πολιτών τους, τότε αυτό

³⁹ Βλ. Π. Ιωακειμίδης, *Η Πόλη και η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, αναζητώντας μια νέα Αριστοτελική προσέγγιση στη διαδικασία της πολιτικής ολοκλήρωσης*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1994, σ. 31

⁴⁰ Βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν, 14-15 Δεκεμβρίου 2001, Παράρτημα Ι, Δήλωση του Λάακεν για το μέλλον της ΕΕ, SN 300/1/01 REV 1.

⁴¹ Η μη διεξαγωγή δημοψηφισμάτων σε καίρια ζητήματα που αφορούν το μέλλον των ευρωπαίων πολιτών, καταδεικνύει την απροθυμία των πολιτικών ελίτ να καταστήσουν τους πολίτες συνδιαμορφωτές και κοινωνούς της διαδικασίας ολοκλήρωσης. Βλ. Γ. Βοσκόπουλος, ο.π., σ. 34

δε σημαίνει συγκατάθεση που δίνεται άπαξ και δια παντός, αλλά συγκατάθεση που πρέπει να δίνεται ξανά και ξανά συμπεριλαμβανομένης και της δυνατότητας να μη δίνεται. Ωστόσο θεσμικά δεν υπάρχει τρόπος επικύρωσης ή απόρριψης με ψήφο»⁴² συγκεκριμένων επιλογών.

Τον Ιούνιο του 2009, το γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο⁴³ εξέδωσε μια κρίσιμη απόφαση επί της συνταγματικότητας του νόμου κύρωσης της Συνθήκης της Λισσαβώνας, καθώς και του συνοδευτικού νόμου σχετικά με τα δικαιώματα της Ομοσπονδιακής Βουλής (Bundestag), και του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου (Bundesrat). Η απόφαση αυτή παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον διότι, με αφορμή τη Συνθήκη της Λισσαβώνας και το ρόλο των εθνικών κοινοβουλίων, διατυπώνει μια τεκμηριωμένη θεωρία ολοκλήρωσης. Ενώ με την απόφαση αυτήν το Δικαστήριο αναγνωρίζει ότι η Συνθήκη της Λισσαβώνας είναι συμβατή με τον Θεμελιώδη Νόμο, στην ουσία προβαίνει σε επανερμηνεία καίριων διατάξεων της Συνθήκης και την αποστειρεί από κάθε νεωτερικό στοιχείο που διαθέτει⁴⁴.

«Στις 12 Οκτωβρίου 1993 είχε εκδοθεί αντίστοιχη απόφαση για τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, σύμφωνα με την οποία το ΟΣΔ είχε απορρίψει την καταγγελία τεσσάρων Γερμανών, μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ότι ο νόμος που ενσωμάτωνε τη Συνθήκη του Μάαστριχτ στο εθνικό δίκαιο παρέβαινε τον Θεμελιώδη Νόμο και καταστρατηγούσε ορισμένα δικαιώματα. Το τελευταίο μέρος της απόφασης του ΟΣΔ ήταν επίσης ενδεικτικό της γενικότερης στάσης του Δικαστηρίου απέναντι στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης»⁴⁵.

Κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στην παράγραφο του Προοιμίου της Συνθήκης του Μάαστριχτ για την αναγκαιότητα ενδυνάμωσης της δημοκρατικής αρχής, αλλά και της αποτελεσματικότητας σε επίπεδο Ένωσης, το Δικαστήριο κατέληξε ότι «οι

⁴² Βλ. Thomas Zweifel, *ibid*, p. 14

⁴³ «Εξέχουσα θέση στο γερμανικό θεσμικό σύστημα κατέχει το γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο (ΟΣΔ). Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου που αφορούν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι δεσμευτικές για τα υπόλοιπα θεσμικά όργανα. Οι αποφάσεις του διαφυλάττουν τις αρχές της δημοκρατικής οργάνωσης της γερμανικής ομοσπονδιακής πολιτείας σύμφωνα με το Θεμελιώδη Νόμο (Basic Law). Τηρουμένων των αναλογιών, θα μπορούσε να συγκριθεί με το Supreme Court των Ηνωμένων Πολιτειών». Βλ. Ε. Κονιτσιώτη, *Εθνικά Κοινοβούλια και Υπερ-Εθνική Δημοκρατία: Η πρόκληση της Συνθήκης της Λισσαβώνας*, ΚΕΔΙΑ, Working Paper, 02/2011, σ. 19

⁴⁴ Βλ. Ε. Κονιτσιώτη, *Εθνικά Κοινοβούλια και Υπερ-Εθνική Δημοκρατία: Η πρόκληση της Συνθήκης της Λισσαβώνας*, ΚΕΔΙΑ, Working Paper, 02/2011, σ. 19

⁴⁵ Βλ. Ε. Κονιτσιώτη, *ο.π.*, σ. 11

γερμανικές συνταγματικές διατάξεις δεν εμποδίζουν τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αρκεί τα κράτη να διατηρούν την κυριαρχία τους και να μη μετατρέπονται σε τμήματα ενός ευρωπαϊκού υπερκράτους». Αν και δεν αποφάνθηκε σχετικά με το εάν η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού ομοσπονδιακού κράτους που αποτελείται από τα ευρωπαϊκά εθνικά κράτη αντίκειται στον γερμανικό Θεμελιώδη Νόμο, εντούτοις φρόντισε να υπερτονίσει τη σημασία του σεβασμού στην έννοια της κρατικής κυριαρχίας και την απαίτηση για περισσότερη δημοκρατία που να στηρίζεται τόσο στα εθνικά κοινοβούλια όσο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁴⁶.

Πιο συγκεκριμένα, το ΟΣΔ συνεχώς συγκρίνει την Ευρωπαϊκή Ένωση με διεθνείς οργανισμούς, αναφερόμενο χωρίς διάκριση σε «διεθνείς και υπερεθνικούς οργανισμούς». Τα εθνικά κράτη παραμένουν «κυρίαρχοι των Συνθηκών» (παράγραφος 237). Τα κρατικά όργανα δεν μπορούν να μεταβιβάσουν, σύμφωνα με το Θεμελιώδη Νόμο, κύρια κυριαρχικά δικαιώματα, έτσι ώστε η άσκηση αυτών να καθιερώνει από μόνη της νέες αρμοδιότητες για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τα γερμανικά κρατικά όργανα δεν μπορούν, δηλαδή, να παραχωρήσουν την ελευθερία στην Ευρωπαϊκή Ένωση να ορίζει από μόνη της τις αρμοδιότητές της. Το ΟΣΔ υπογραμμίζει επίσης τη δυνατότητα πιθανής αποχώρησης της Γερμανίας από την Ένωση σε περίπτωση που η επιλογή αυτή κριθεί επιβεβλημένη, επικαλούμενο τη σχετική διάταξη της Συνθήκης της Λισσαβόνας που ρητώς καθιερώνει το εν λόγω δικαίωμα⁴⁷.

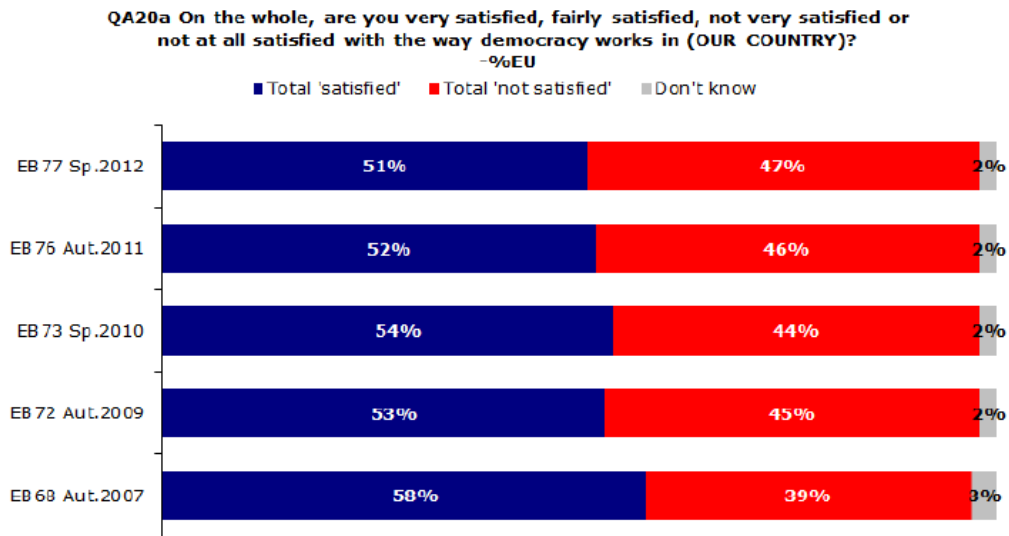
2.3. Το μέλλον της Ε.Ε. και οι προβλέψεις ως προς την συμπεριφορά των πολιτών

Πολλοί πιστεύουν ότι η ΕΕ σήμερα δεν είναι τίποτα περισσότερο από μια συνένωση κρατών για ενίσχυση της οικονομικής της δύναμης. Σύμφωνα με τον Haberle «η Ε.Ε. είναι απλά ένα ενιαίο σπίτι όπου διαθέτει πολλά ξεχωριστά δωμάτια, οι ευρωπαίοι πολίτες μια διαφορετικότητα μεταξύ τους ως προς την γλώσσα, την θρησκεία, την νοοτροπία, το πολίτευμα. Παρόλο όμως την διαφορετικότητα τους, δεν αναιρούν τον κοινό συνταγματικό πολιτισμό όσα προβλήματα και όσο ευρωπαίοι πολίτες και αν νιώθουν».

⁴⁶ Βλ. Ε. Κονιτσιώτη, ο.π., σ. 20

⁴⁷ Βλ. Ε. Κονιτσιώτη, ο.π.

Γράφημα 2: Ο τρόπος λειτουργίας της δημοκρατίας στις χώρες μέλη της ΕΕ

Πηγή: Eurobarometer

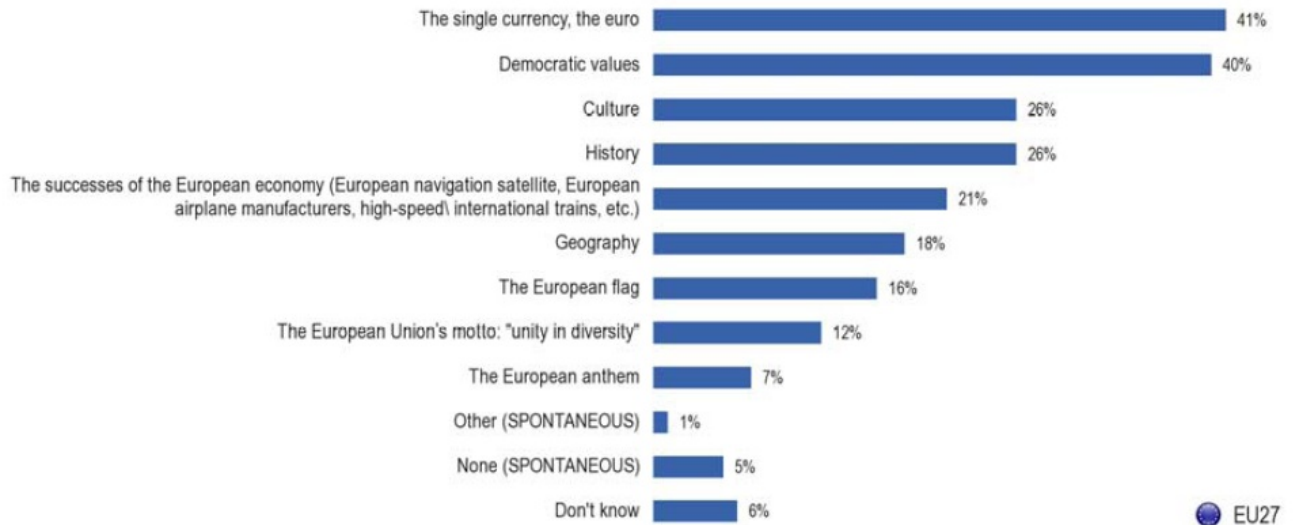
Στο γράφημα 2, βλέπουμε τα αποτελέσματα από το Ευρωβαρόμετρο, που δημοσίευσε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά την πενταετία 2007 – 2012. Σε ερώτηση για το βαθμό ικανοποίησης στον τρόπο που λειτουργεί η δημοκρατία στη χώρα τους, οι ευρωπαίοι πολίτες είναι διχασμένοι, αφού τα ποσοστά ικανοποίησης και μη ικανοποίησης είναι μοιρασμένα. Μόλις στο 4% είναι η διαφορά ανάμεσα στους ικανοποιημένους από τον τρόπο που λειτουργεί η δημοκρατία πολίτες και στους μη ικανοποιημένους για το έτος 2012, ενώ το 2007 η διαφορά αυτή άγγιζε το 9%.

Στο γράφημα 2, σε άλλη μία δημοσκόπηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ζητήθηκε από τους ευρωπαίους πολίτες ο βαθμός σημαντικότητας των στοιχείων που συνθέτουν την ευρωπαϊκή ταυτότητα. Οι δημοκρατικές αξίες βρίσκονται στη δεύτερη θέση σημαντικότητας για τους ευρωπαίους πολίτες, αφού το 41% αυτών υποστηρίζουν ότι οι αξίες αυτές συνθέτουν την ευρωπαϊκή ταυτότητα. Η διαφορά με το στοιχείο του ενιαίου νομίσματος (ευρώ) είναι μόλις στο 1%, με το 40% των ευρωπαίων πολιτών να θεωρούν περισσότερο σημαντικό το νόμισμα. Η κουλτούρα και η ιστορία βρίσκονται αμέσως μετά με ποσοστά σημαντικότητας 26% η πρώτη και 26% η δεύτερη. Βλέπουμε λοιπόν ότι οι ευρωπαίοι πολίτες θεωρούν αρκετά σημαντικές τις δημοκρατικές αξίες, την κουλτούρα και την ιστορία της ΕΕ, και δεν

εστιάζουν μόνο στο ενιαίο νόμισμα και στην μονοπώλησή του στη διαμόρφωση της ταυτότητας της ΕΕ.

Γράφημα 3: Στοιχεία που συνθέτουν την Ευρωπαϊκή ταυτότητα

QD7. The European identity can be composed of several elements. In your opinion, which of the following are the most important elements that go to make up the European identity?

Πηγή: Eurobarometer

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗ ΣΤΗΝ Ε.Ε.

3.1. Η διαδικασία θεσμοθέτησης στην Ε.Ε.

Η ΕΕ αποτελεί ένα μοναδικό φαινόμενο περιφερειακής ολοκλήρωσης με ιδιαίτερα θεσμικά χαρακτηριστικά και αρχιτεκτονική⁴⁸. Με αφετηρία την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), δημιουργήθηκαν θεσμοί με προτεραιότητα τη λειτουργικότητα της Ένωσης. Το γεγονός αυτό οδηγεί στην υπερκάλυψη δημοκρατικών πρακτικών και κανόνων διαφάνειας, ενώ ταυτόχρονα θέτει «ερωτήματα σχετικά με τη φύση της διακρατικής πολιτικής»⁴⁹.

Δεν είναι περίεργο ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ αυξήθηκαν από 6 σε 27 και ότι πολλές είναι οι χώρες που επιθυμούν να προσχωρήσουν. Η επιτυχία της Ευρωπαϊκής Ένωσης οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στον ασυνήθιστο τρόπο λειτουργίας της. Ασυνήθιστο, γιατί οι χώρες που αποτελούν την Ένωση (τα «κράτη μέλη» της) συνεχίζουν να είναι ανεξάρτητα κυρίαρχα έθνη, αλλά συνενώνουν τις εθνικές κυριαρχίες τους, ούτως ώστε να αποκτήσουν ισχύ και παγκόσμια επιρροή, στοιχεία που καμία δεν θα μπορούσε να έχει μόνη της.

Τα βασικά στάδια της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης τα οποία μετέβαλαν τη θέση των Εθνικών Κοινοβουλίων στο ενωσιακό οικοδόμημα ήταν τα εξής: η διενέργεια άμεσων εκλογών για την ανάδειξη των μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 1979, η Λευκή Βίβλος για την εσωτερική αγορά το 1985, η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1987, η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1993, η Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997, η Συνθήκη της Νίκαιας το 2001 και τέλος η Συνθήκη της

⁴⁸ Για μία ενδελεχή ανάλυση βλ. A.S. Sweet, W. Sandholtz, N. Fligstein (eds), *The institutionalization of Europe*, <http://fds.oup.com/www.oup.co.uk/pdf/0-19-924795-1.pdf>

⁴⁹ Βλ. Thomas Christiansen, *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και περιφερειακή συνεργασία*, στο John Baylis & Steve Smith (Eds.), *Η παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής, μια εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις*, Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2007, σ. 730

Λισσαβώνας που περιλαμβάνει σχεδόν αυτούσιες τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Συνταγματικής Συνθήκης⁵⁰.

Η αρχή της θεσμοθέτησης τέθηκε στην Χάγη το 1948 με την απόφαση δημιουργίας του Συμβουλίου της Ευρώπης με έδρα το Στρασβούργο. Μετέπειτα για την διαδικασία της θεσμοθέτησης μέσα από τις συνόδους κορυφής ή όταν συγκαλείται το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατοχυρώθηκαν και τα άλλα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και οι συνθήκες που έχουν ψηφιστεί, οι εντάξεις των κρατών- μελών.

Η Ένωση δεν είναι ομοσπονδία όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες ούτε απλώς ένας οργανισμός συνεργασίας μεταξύ κυβερνήσεων, όπως τα Ηνωμένα Έθνη ούτε συνσιτά ένα ενιαίο δρώντα. Στην πραγματικότητα, είναι μοναδική στον κόσμο. Ο συγκερασμός των εθνικών κυριαρχιών σημαίνει πρακτικά ότι τα κράτη μέλη μεταβιβάζουν ορισμένες από τις εξουσίες λήψης αποφάσεων που διαθέτουν σε κοινά θεσμικά όργανα τα οποία έχουν συσταθεί από τα ίδια, ούτως ώστε οι αποφάσεις για συγκεκριμένα θέματα κοινού ενδιαφέροντος να μπορούν να λαμβάνονται δημοκρατικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ωστόσο η δημοκρατικότητα της διαδικασίας θα πρέπει να έχει ουσιαστικό και όχι απλά διαδικαστικό χαρακτήρα.

Εξάλλου η ιδέα για μια ενωμένη Ευρώπη με κοινούς στόχους και όραμα δημιουργήθηκε από πολύ νωρίς. Τον 18^ο με 19^ο αιώνα υπήρχε πάλι μια προσπάθεια ένωσης σε μορφή υποοργανισμού αλλά επειδή εκείνα τα χρόνια ήταν αρκετά ποτισμένα με επιθετικότητα και πολέμους η ένωση αυτή θα είχε περισσότερο στρατιωτικό χαρακτήρα. Ακόμη και η προσπάθεια του Αδόλφου Χίτλερ ήταν υπό το σκεπτικό μιας ενωμένης Ευρώπης όσο και αν ο τρόπος και η θεωρία του ήταν καταστροφικά για την ανθρωπότητα.

Η αρχή της δημιουργίας μιας ευρωπαϊκής κοινότητας υπό την σημερινή της μορφή άρχισε μετά την λήξη του Β' παγκόσμιου πολέμου και επικεντρώθηκε στην ανάγκη συμφιλίωσης και διακρατικής συνεργασίας⁵¹.

Έτσι δημιουργήθηκε η ΕΚΑΧ, Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα, το 1950 με την εξαγγελία του Γάλλου υπουργού Εξωτερικών. Μέχρι το 1957 που δημιουργήθηκε στην θέση της ΕΚΑΧ η ΕΟΚ (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα),

⁵⁰ Βλ. Ε. Κονιτσιώτη, ο.π., σ. 11

⁵¹ Βλ. την ανάλυση στο Γ. Βοσκόπουλος, *Η οικοδόμηση της Ευρώπης, ειρήνη, συμφιλίωση, συνεργασία, ολοκλήρωση*, Ποιότητα, Αθήνα, 2008

τα χρόνια που μεσολάβησαν ήταν άκρως δημιουργικά γιατί γεννήθηκε η ιδέα ανάπτυξης της Ευρώπης και των λαών της με θεσμούς, με στόχο την ένωση των λαών και την ανάπτυξη της Ευρώπης σε διάφορους τομείς⁵².

Με το πέρασμα των χρόνων και θέτοντας ως αφετηρία των Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα φτάσαμε στους σημερινούς θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συχνό φαινόμενο είναι πολιτικοί και νομοθέτες να χάνονται στην διαδικασία της μετάφρασης και της ανάλυσης των συνθηκών και της λειτουργίας των θεσμών. Για αυτό το λόγο υπάρχει μια συνεχής προσπάθεια εξέλιξης αυτών. Ο κύριος στόχος είναι ο ανθρωποκεντρισμός⁵³.

Για παράδειγμα στην Συνθήκη του Μάαστριχ επισημαίνεται ότι «*ανοίγει νέα φάση στη διαδικασία ...ένωσης των λαών της Ευρώπης*»⁵⁴. Φαίνεται ότι η λαϊκή συμμετοχή είναι σημαντική για την Ένωση, αν και οι επικριτές της υποστηρίζουν ότι είναι τεχνοκρατική, απαρχαιωμένη και απλά και τυπικά διαχειριστική με τρόπο που απομακρύνει τον Ευρωπαίο πολίτη από τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχ ενισχύθηκε ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, αφού του δόθηκε η δυνατότητα να συμμετέχει ενεργά σε αυτή. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ασκεί κοινοβουλευτικό έλεγχο στο Συμβούλιο των Υπουργών και στην Επιτροπή⁵⁵. Επίσης, ενισχύονται τα στοιχεία δημοκρατικού ελέγχου και μειώνεται το δημοκρατικό έλλειμμα, αφού ενισχύεται ο ρόλος της ειδικής πλειοψηφίας και το σύστημα βασίζεται στην αρχή στάθμισης των ψήφων των κρατών – μελών. Εισάγεται η έννοια της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, η οποία υπογραμμίζει το γεγονός ότι οι πολίτες ανήκουν, πέρα από τις εθνικές – κρατικές κοινότητες και σε μία ευρωπαϊκή κοινότητα⁵⁶.

Από την άλλη πλευρά, δεδομένου ότι δεν υφίσταται ενιαίος ευρωπαϊκός λαός, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν διαθέτει πραγματική πολιτική νομιμοποίηση. Η νομιμοποίηση αυτή απορρέει από τους λαούς των κρατών και ως εκ τούτου από τα

⁵² Βλ. Ν. Μαραβέγιας και Μ. Τσινισιζέλης (επ.), *Η ολοκλήρωση της ΕΕ*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1994

⁵³ Βλ. Γ. Βοσκόπουλος, ο.π.

⁵⁴ Βλ. Σ. Περράκης, *Η Ευρωπαϊκή Ένωση σε μετεξέλιξη: Από το Μάαστριχ στο Άμστερνταμ*, Αθήνα, 1988

⁵⁵ Βλ. *Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Η συμβολή του στη συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης*, επιμ. Σ. Ντάλης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2002

⁵⁶ Βλ. Κ. Λάβδας, *Δημιουργία και εξέλιξη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, ΕΑΠ, Πάτρα, 2002, σσ 119-120

ίδια τα κράτη. Με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας η Ένωση πάσχει από δημοκρατικό έλλειμμα και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν εκπροσωπεί κανέναν κυρίαρχο λαό. *«Από την άποψη των απαιτήσεων του συνταγματικού κράτους, από την Ευρωπαϊκή Ένωση απουσιάζει ένα όργανο λήψης πολιτικών αποφάσεων που να προκύπτει από εκλογές με βάση την ισότητα όλων των πολιτών της Ένωσης και το οποίο να είναι σε θέση να εκπροσωπεί με ενιαίο τρόπο τη λαϊκή βούληση. [...] Ακόμη και μετά την αναδιατύπωση του άρθρου 14.2 της Συνθήκης της Λισσαβόνας για την ΕΕ [...] το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν αποτελεί όργανο εκπροσώπησης ενός κυρίαρχου λαού. Αυτό αντικατοπτρίζεται εξάλλου στο γεγονός ότι εκπροσωπεί λαούς με βάση εθνικές ομάδες βουλευτών, και δεν αποτελεί σώμα εκπροσώπησης των πολιτών της Ένωσης ως αδιαίρετης ενότητας σύμφωνα με την αρχή της εκλογικής ισότητας».*

Σημαντικό κομμάτι αξιολόγησης για την ΕΕ είναι ο τρόπος λήψης αποφάσεων καθώς και η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας. Καμιά φορά η ανάγκη της αξιολόγησης μπορεί να οδηγήσει στην έλλειψη διαφάνειας και μετέπειτα να εντείνεται το ζήτημα του δημοκρατικού ελλείμματος. Διαπιστώνεται ότι οι θεσμοί και τα όργανα στην ΕΕ καθορίζουν τις πολιτικές και την πορεία της ένωσης και αποτελούν κατά κάποιο τρόπο νόμους.

Οι κανόνες και οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων στο πλαίσιο της Ένωσης ορίζονται στις Συνθήκες. Κάθε πρόταση για τη θέσπιση νέου ευρωπαϊκού νόμου πρέπει να βασίζεται σε ειδικό άρθρο της Συνθήκης που αποτελεί τη «νομική βάση» της πρότασης. Η νομική βάση προσδιορίζει τη νομοθετική διαδικασία που πρέπει να τηρηθεί. Οι τρεις βασικές διαδικασίες είναι: η «συναπόφαση», η «διαβούλευση» και η «σύμφωνη γνώμη».

- **Συναπόφαση**

Η υπογραφή της συνθήκης του Μάαστριχτ που προέβλεπε την *αρχή της συναπόφασης* (*co-decision procedure*)⁵⁷ με την οποία αναβαθμίστηκε ποιοτικά ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η διαδικασία προβλέπει δύο διαδοχικές «αναγνώσεις» σε κάθε θεσμικό όργανο. Αν επιτευχθεί συμφωνία κατά τις αναγνώσεις αυτές, η πρόταση γίνεται νόμος. Διαφορετικά, υποβάλλεται σε επιτροπή συνδιαλλαγής, η οποία

⁵⁷ Βλ. Άρθρο 189B, ΣΕΕ

αποτελείται από ίσο αριθμό εκπροσώπων του Συμβουλίου και του Κοινοβουλίου. Μόλις επιτευχθεί συμφωνία σε αυτή την επιτροπή συνδιαλλαγής, το εγκεκριμένο κείμενο διαβιβάζεται πάλι στο Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, έτσι ώστε να αποκτήσει τελικά ισχύ νόμου. Η συνδιαλλαγή γίνεται όλο και πιο σπάνια. Πράγματι, οι περισσότεροι νόμοι που θεσπίζονται με τη διαδικασία της συναπόφασης εγκρίνονται είτε κατά την πρώτη είτε κατά τη δεύτερη ανάγνωση ως αποτέλεσμα της καλής συνεργασίας μεταξύ των τριών θεσμικών οργάνων.

- **Διαβούλευση**

Για παράδειγμα στο πλαίσιο της διαδικασίας διαβούλευσης, το Κοινοβούλιο μπορεί:

- ✓ να εγκρίνει την πρόταση της Επιτροπής
- ✓ να την απορρίψει ή
- ✓ να ζητήσει τροποποιήσεις. Εάν το Κοινοβούλιο ζητήσει τροποποιήσεις, η Επιτροπή οφείλει να εξετάσει όλες τις αλλαγές που εισηγείται το Κοινοβούλιο. Εάν η Επιτροπή δεχθεί κάποιες από αυτές, υποβάλλει στο Συμβούλιο τροποποιημένη πρόταση.

Η τελική απόφαση εναπόκειται στο Συμβούλιο, το οποίο είτε εγκρίνει την τροποποιημένη πρόταση είτε προβαίνει σε περαιτέρω τροποποιήσεις. Στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, όπως και στο πλαίσιο όλων των άλλων διαδικασιών, εάν το Συμβούλιο τροποποιήσει πρόταση της Επιτροπής, η απόφαση αυτή πρέπει να ληφθεί ομόφωνα⁵⁸.

Σύμφωνη γνώμη

Η διαδικασία αυτή συμπίπτει με τη διαδικασία διαβούλευσης, αλλά το Κοινοβούλιο δεν μπορεί να τροποποιήσει την πρόταση: πρέπει είτε να την εγκρίνει είτε να την απορρίψει. Για την αποδοχή («σύμφωνη γνώμη») απαιτείται απόλυτη πλειοψηφία των ψηφισάντων. Η διαδικασία σύμφωνης γνώμης χρησιμοποιείται κυρίως για συμφωνίες με άλλες χώρες, συμπεριλαμβανομένων των συμφωνιών προσχώρησης νέων χωρών στην ΕΕ.

⁵⁸ Βλ. Pat Cox, *Το μέλλον της Ευρώπης και ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου*, στο Σ. Ντάλης (επ.), ο.π.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ τέθηκε σε ισχύ το Μάιο του 1999. Όπως επισημαίνει ο Neil Nugent «στη Συνθήκη του Άμστερνταμ δεν υπήρχε κανένα μεγάλο σχέδιο που να την κατευθύνει και να την καθοδηγεί όπως συνέβη στην περίπτωση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά και στην περίπτωση της Συνθήκης ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την ΟΝΕ»⁵⁹. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ ενίσχυσε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αφού απλοποίησε τη διαδικασία της συναπόφασης και την επέκτεινε σε περισσότερους τομείς⁶⁰. Κατάφερε να αντιμετωπίσει επιμέρους αντιδράσεις και να ενσωματώσει τη συμμετοχή των πολιτών στο ευρωπαϊκό πολιτικό γίγνεσθαι.

Η Συνθήκη της Νίκαιας κατά τον Τσάτσο «κατοχυρώνει και θεσμοποιεί την Ευρώπη των πολλών ταχυτήτων»⁶¹, ενώ ταυτόχρονα δίνει λύσεις σε επιμέρους τεχνικά ζητήματα. Αυξάνεται ο αριθμός των περιπτώσεων στις οποίες εφαρμόζεται η αρχή της ειδικής πλειοψηφίας⁶² στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, ενώ ρυθμίστηκαν οι προϋποθέσεις μετάβασης σε «ενισχυμένες συνεργασίες» και υιοθετήθηκε ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων⁶³.

Τέλος, η Συνθήκη της Λισαβόνας πρότεινε νέες διατάξεις στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Προτείνει το δικαίωμα λαϊκής πρωτοβουλίας και δίνει τη δυνατότητα σε κάθε εθνικό κοινοβούλιο να εξετάζει εάν οι προτάσεις της Επιτροπής παραβιάζουν εθνικούς κανόνες⁶⁴. Κύριος σκοπός της είναι η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της δημοκρατικής νομιμοποίησης της ΕΕ, η οποία αμφισβητείται από το 2005 και την καταψήφιση της Συνταγματικής Συνθήκης σε Ολλανδία και Γαλλία. Σε επίπεδο αρχών και αξιών τονίστηκε η ρητή αναφορά στην αρχή της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, της ελευθερίας του σεβασμού, της

⁵⁹ Βλ. Neil Nugent, Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ο.π., σσ 113-116

⁶⁰ Βλ. Θ. Χριστοδουλίδης, *Από την Ευρωπαϊκή ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Σιδέρης, Αθήνα, 2001, σ. 137

⁶¹ Βλ. Δ. Τσάτσος, *Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία, για μια ένωση λαών με ισχυρές πατρίδες*, Καστανιώτης, Αθήνα, 2001, σ. 19

⁶² Στόχος ήταν να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων εν όψει της διεύρυνσης του 2004

⁶³ Βλ. Κ. Λάβδας, ο.π., σ. 137

⁶⁴ Βλ. Χ. Φραγκονικολόπουλος, *Η συνθήκη της Λισαβόνας. Η προοπτική και το στοίχημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, ΕΔΥ

ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ενώ σε επίπεδο θεσμών το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναγνωρίζεται και θεσμικά ως θεσμικό όργανο της ΕΕ, αποσαφηνίζεται ο ρόλος του αλλά και η θέση του στο ευρωπαϊκό λειτουργικό οργανόγραμμα.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ασκεί από κοινού με το Συμβούλιο νομοθετικά και δημοσιονομικά καθήκοντα, ασκεί με άλλους τομείς συμβουλευτικά καθήκοντα και εκλέγει τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Παράλληλα, ενισχύονται οι αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μέσω της επέκτασης της διαδικασίας συναπόφασης⁶⁵ σε μία προσπάθεια θεσμικού εκδημοκρατισμού του συστήματος διακυβέρνησης της ΕΕ.

Εκτός από τα θεσμικά όργανα, η Ένωση διαθέτει και ορισμένους άλλους οργανισμούς που διαδραματίζουν ειδικευμένο ρόλο, οι οποίοι είναι οι εξής:

1. *Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή* εκπροσωπεί την κοινωνία των πολιτών, τους εργαζόμενους και τους εργοδότες.
2. *Επιτροπή των Περιφερειών* εκπροσωπεί την τοπική αυτοδιοίκηση και την περιφερειακή διοίκηση.
3. *Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων* χρηματοδοτεί τα επενδυτικά σχέδια της Ένωσης και παρέχει βοήθεια στις μικρές επιχειρήσεις μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων. Ουσιαστικά δανείζεται χρήματα από τις αγορές κεφαλαίων για να μην τα ανασύρει από τον προϋπολογισμό της Ε.Ε..
4. *Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα* είναι αρμόδια για την ευρωπαϊκή νομισματική πολιτική της ΕΕ., εδρεύει στη Φρανκφούρτη της Γερμανίας
5. *Ευρωπαϊκός Διαμεσολαβητής* εξετάζει καταγγελίες των πολιτών για περιπτώσεις κακοδιοίκησης από όργανο ή οργανισμό της ΕΕ.
6. *Ευρωπαϊκό Επόπτη προστασίας Δεδομένων*
7. *Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*
8. *Υπηρεσία Επιλογής Προσωπικού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*
9. *Ευρωπαϊκή Σχολή Δημόσιας Διοίκησης*

⁶⁵ Βλ. Χ. Φραγκονικολόπουλος, ο.π.

2.2. Τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε.

Μέχρι και το 1967 υπήρχε ανεξάρτητη διοίκηση. Αλλά η ανάγκη για έναν σωστά συγκροτημένο οργανισμό χρειάστηκε μια κοινή διοίκηση. Για αυτό δημιουργήθηκαν διάφορα όργανα, το καθένα για τον ειδικό σκοπό του. Αυτά είναι:

- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
- Το συμβούλιο των Υπουργών
- Η Επιτροπή
- Το Δικαστήριο
- Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (Ευρωβουλή)

Το 1952 στο Στρασβούργο επιτυγχάνεται η πρώτη συνεδρίαση της τότε ΕΚΑΧ και αποτέλεσε την αρχή δημιουργίας του Ευρωκοινοβουλίου. Ήταν η αρχή της επίσημης ληξιαρχικής καθίδρυσής του στις 25 Μαρτίου το 1957. Μέσω του Ευρωκοινοβουλίου πετυχαίνεται μια ανώτερη ενοποίηση και σε οικονομικό αλλά και σε πολιτικό τομέα που αποτελούν τους δυο κύριους πυλώνες της Ευρώπης.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι ένα υπερεθνικός δημοκρατικός θεσμός ο οποίος είναι μοναδικός στην μορφή του. Με την υπόστασή του εξασφαλίζει ειρήνη αλλά και πρόοδο μεταξύ των λαών και εκφράζει την δημοκρατικότητα στο μέγιστο βαθμό στον δυτικό κόσμο, αφού εκφράζει τους Ευρωπαίους πολίτες.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αντιπροσωπεύει περίπου 450 εκατομμύρια πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο αριθμός των μελών του μεταβλήθηκε αρκετά και σήμερα μετά την διεύρυνση από 25 μέλη σε 27 μέλη αποτελείται από 754 βουλευτές. Αν και κάθε κράτος μέλος καθορίζει το εκλογικό του σύστημα, οι δημοκρατικοί κανόνες είναι ίδιοι: δικαίωμα ψήφου στα 18 (με εξαίρεση την Αυστρία,

όπου δικαίωμα ψήφου έχουν και οι 16χρονοι), ισότητα ανδρών και γυναικών και μυστικότητα της ψήφου. Οι εκλογές για την ανάδειξη των ευρωβουλευτών διέπονται από κοινούς κανόνες: την άμεση και καθολική ψηφοφορία, την αναλογική και πενταετής αλλά και ανανεώσιμη θητεία⁶⁶.

Ενώ παλαιότερα η κατανομή των εδρών στηρίζονταν στην πράξη της 20^{ης} Σεπτεμβρίου 1976 πλέον όλα αναγράφονται στην συνθήκη της Λισσαβόνας. Η εκπροσώπηση των πολιτών θα είναι αναλογική κατά φθίνουσα τάξη, με ελάχιστο όριο 6 βουλευτών ανά κράτος μέλος, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται και στο μικρότερο κράτος μέλος η εκπροσώπηση όλων των μεγάλων πολιτικών τάσεων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Κανένα κράτος μέλος δεν θα κατέχει περισσότερες από 96 έδρες⁶⁷.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εκδίδει ομόφωνα, μετά από πρωτοβουλία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και με την έγκρισή του, απόφαση για τον καθορισμό της σύνθεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Από τον τρόπο που κατανέμονται οι έδρες είναι εμφανές ότι στόχος είναι να τονιστεί και να ενισχυθεί και η παρουσία των μικρών πληθυσμιακά χωρών και να αποτραπεί η δημιουργία συνασπισμών μεταξύ μικρών ή μεγάλων κρατών μελών όπως καταδεικνύει και η πρόβλεψη περί διπλής πλειοψηφίας.

Αυτό καθιερώθηκε έπειτα από πρόταση του Συμβουλίου των Υπουργών ώστε να καθιερωθεί ένα αντικειμενικό σύστημα κατανομής των εδρών μεταξύ των κρατών-μελών. Οι ευρωπαίοι πολίτες κλήθηκαν πρώτη φορά να ψηφίσουν για ευρωεκλογές το 1979 και αυτό τους έδωσε την αίσθηση της συμμετοχής στα ευρωπαϊκά δρώμενα.

Κάθε μέλος του Κοινοβουλίου μπορεί να ανακινήσει οποιοδήποτε θέμα δραστηριότητας της Ένωσης και να ζητήσει με έγγραφη ή ακόμα με προφορική ερώτηση εξηγήσεις από την Επιτροπή. Κάθε χρόνο στο Κοινοβούλιο θέτονται γύρω στις 3.000 ερωτήσεις, εκ των οποίων το 90% απευθύνεται στην Επιτροπή και το 10% στο Συμβούλιο. Αυτές οι ερωτήσεις και οι απαντήσεις που δέχονται στο Κοινοβούλιο όχι μόνον να παρακολουθούν από κοντά όλες τις εξελίξεις της ευρωπαϊκής πολιτικής, αλλά συχνά να προκαλούν τις εξελίξεις. Το Κοινοβούλιο ελέγχει επίσης τις ενέργειες ή την αδράνεια του Συμβουλίου.

⁶⁶ Βλ. *Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Η συμβολή του στη συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης*, ο.π.

⁶⁷ www.europedia.moussis.eu

Το Κοινοβούλιο αποτελείται από τον πρόεδρο ο οποίος εκλέγεται κάθε δύομιση χρόνια με δικαίωμα ανανέωσης. Μαζί με τους 14 αντιπροέδρους αποτελεί το προεδρείο. Μεριμνούν την τήρηση των κανόνων αλλά επιβλέπουν και τις διαδικασίες και στα άλλα θεσμικά όργανα. Κατά την έναρξη κάθε συνεδρίασης ξεκινάει ο πρόεδρος και υπογράφει όλες τις νομοθετικές πράξεις και εγκρίνει τον προϋπολογισμό ή όχι. Η ψηφοφορία για την εκλογή του είναι μυστική. Αν, ύστερα από τρεις ψηφοφορίες, κανένας υποψήφιος δεν έχει λάβει την απόλυτη πλειοψηφία των ψηφισάντων, ο Πρόεδρος εκλέγεται στην τέταρτη ψηφοφορία με απλή πλειοψηφία⁶⁸.

Οι πολιτικές ομάδες το Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, είναι ο χωρισμός των βουλευτών με βάση την πολιτική τους πεποίθηση και όχι την εθνικότητα τους. Κάθε πολιτική ομάδα ορίζει το δικό της πρόεδρο και σε ορισμένες ομάδες, δύο συμπροέδρους, ένα προεδρείο και μια γραμματεία. Για να σχηματιστεί μια πολιτική ομάδα απαιτούνται τουλάχιστον 25 βουλευτές. Απαγορεύεται η ένταξη σε περισσότερες από μία πολιτικές ομάδες. Ορισμένοι βουλευτές δεν ανήκουν σε καμιά πολιτική ομάδα τότε στην περίπτωση αυτή ανήκουν στους μη εγγεγραμμένους. Οι πολιτικές ομάδες που έχουν διαμορφωθεί κατά καιρούς είναι:

1. Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα και Ευρωπαίοι Σοσιαλιστές (Χριστιανοδημοκράτες)
 2. Σοσιαλιστές
 3. Συμμαχία Δημοκρατών και Φιλελεύθερων για την Ευρώπη
 4. Ένωση για την Ευρώπη των Εθνών
 5. Πράσινοι, Ευρωπαϊκή Ελεύθερη Συμμαχία
 6. Ευρωπαϊκή Ενωτική Αριστερά, Αριστερά των Πρασίνων των Βόρειων Χωρών.
 7. Ανεξαρτησία και Δημοκρατία
 8. Ταυτότητα, Παράδοση και Κυριαρχία
- Και οι
9. Μη εγγεγραμμένοι

⁶⁸ Βλ. Richard Corbett, «Οι διευρυνόμενες εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου», στο Σ. Ντάλης (επ.), Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Συμβολή του στη συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης, ο.π.

Τέλος, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποκτά σταδιακά όλο και μεγαλύτερη ενδυνάμωση του ρόλου του, ενώ αυτό γίνεται για να αντιμετωπιστεί το δημοκρατικό έλλειμμα.

Το συμβούλιο των Υπουργών

«Το Συμβούλιο όχι μόνο διαφύλαξε τις εξουσίες και την επιρροή του, αλλά και τις επέκτεινε από ορισμένες απόψεις»⁶⁹ Αποτελεί διακυβερνητικό όργανο και αποτελείται από εκπροσώπους των κυβερνήσεων των κρατών μελών, δηλαδή οι υπουργοί κάθε κράτους μέλους που έχουν την αρμοδιότητα ενός συγκεκριμένου τομέα. Πρόκειται για δέκα συνθέσεις του Συμβουλίου που συνδυάζουν διάφορους τομείς: γενικές υποθέσεις, εξωτερικές υποθέσεις ή οικονομικά και δημοσιονομικά θέματα.

Με την νέα Συνθήκη Τώρα οι συνθέσεις είναι οι εξής: γενικές υποθέσεις, εξωτερικές υποθέσεις, οικονομικά και δημοσιονομικά θέματα, δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις, απασχόληση, κοινωνική πολιτική, υγεία και καταναλωτές, ανταγωνιστικότητα, μεταφορές, τηλεπικοινωνίες και ενέργεια γεωργία και αλιεία, περιβάλλον, παιδεία, νεολαία και πολιτισμός.

Σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι οι νομοθέτες της Ε.Ε. Βάσει των αρχικών Συνθηκών, ήταν η μόνη νομοθετική εξουσία στην Κοινότητα και αυτός ήταν ο κύριος λόγος για το τότε υπάρχον δημοκρατικό έλλειμμα της Κοινότητας. Με τις διαδοχικές αναθεωρήσεις των Συνθηκών το Συμβούλιο έγινε μία από τις δύο νομοθετικές με αποτέλεσμα μειωθεί κατά συνέπεια το δημοκρατικό έλλειμμα. Όλες οι εργασίες του Συμβουλίου προετοιμάζονται ή συντονίζονται από την Επιτροπή των Μονίμων Αντιπροσώπων (ΕΜΑ). Οι εργασίες της Επιτροπής αυτής προετοιμάζονται από περισσότερες από 150 επιτροπές και ομάδες εκπροσώπων των κρατών μελών⁷⁰.

⁶⁹ Βλ. Neil Nugent, ο.π., σ. 220

⁷⁰ Βλ. John Peterson & Michael Shackleton, *The Institutions of the European Union*, Oxford University Press, Oxford, 2002, σσ 53-54

Την προεδρία του Συμβουλίου ασκούν εκ περιτροπής τα 27 κράτη μέλη της Ένωσης επί ένα εξάμηνο. Για την ομαλή έκβαση των εργασιών του Συμβουλίου και για να μην μεταβάλλετε κάποια απόφαση οι εξαμηνιαίες προεδρίες συνεργάζονται στενά ανά τρεις. δηλαδή καταρτίζεται κοινό πρόγραμμα για διάστημα 18 μηνών. Μόνο σε μία σύνθεση του Συμβουλίου δεν προεδρεύει η εξάμηνη προεδρία: το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων, του οποίου, από την έναρξη ισχύος της συνθήκης της Λισσαβόνας, προεδρεύει ο Ύπατος εκπρόσωπος της Ένωσης για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας.

Η Επιτροπή (Κομισιόν)

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι ένα από τα κύρια θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δραστηριοποιείται σε δυο επίπεδα, πολιτικό και διοικητικό⁷¹, ενώ τα μέλη της δεν είναι πολιτικά υπόλογα, γεγονός που προκαλεί κριτική στον τρόπο λειτουργίας της. Ουσιαστικά τα μέλη της επιτροπής, οι επίτροποι είναι ένα σώμα τεχνοκρατών, το οποίο επιβλέπει την τήρηση των Συνθηκών. Από αυτό συμπεραίνουμε ότι δρουν ανεξάρτητα από τα εθνικά τους συμφέροντα εξυπηρετώντας το κοινοτικό συμφέρον και την έννομη τάξη της ΕΕ. Η ανεξαρτησία τους κατοχυρώνεται από σχετική πρόβλεψη της συνθήκης με αριθμό 157 με 36 «Γενικές Διευθύνσεις». Οι αποφάσεις διέρχονται από τις αρχές της ομοφωνίας και της πλειοψηφίας.

Η εκλογή του προέδρου της επιτροπής προκύπτει και με ομόφωνη απόφαση των κρατών- μελών αλλά και με την πλειοψηφία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ύστερα από προτάσεις προσωπικοτήτων από της εθνικές κυβερνήσεις. Αυτή η διαδικασία ενίσχυσε το ρόλο του ΕΚ αλλά και της ανεξαρτησίας της δράσης τους. Κάθε κράτος- μέλος υποχρεούται να σέβεται και να τηρεί αυτές τις αρχές. Ακόμη τα μέλη της επιτροπής δεν επιτρέπεται να ασκούν οποιαδήποτε άλλη επαγγελματική δραστηριότητα ταυτόχρονα με την θητεία τους, ανεξαρτήτως αν είναι αμειβόμενη ή όχι.

⁷¹ Βλ. John Peterson & Michael Shackleton, ο.π., σ. 141

Αναλαμβάνουν επισήμως την υποχρέωση, κατά την ανάληψη των καθηκόντων τους, να τηρούν κατά τη διάρκεια της θητείας τους και μετά τη λήξη αυτής, τις υποχρεώσεις που απορρέουν εκ της θέσεως τους, και ιδίως τα καθήκοντα εντιμότητας και διακριτικότητας ως προς την αποδοχή, μετά την λήξη της θητείας τους, ορισμένων θέσεων ή ορισμένων πλεονεκτημάτων. Σε περίπτωση παράβασης των υποχρεώσεων αυτών, το Δικαστήριο με αίτηση του Συμβουλίου ή της Επιτροπής έχει την δυνατότητα αναλόγως της περιπτώσεως, να απαλλάξει από τα καθήκοντα του το ενδιαφερόμενο μέλος ή να αποφασίσει την έκπτωση του από το δικαίωμα συνταξιοδότησης ή από άλλες αντ' αυτού παροχές⁷².

Ο διορισμός των μελών γίνεται με κοινή συναίνεση των εθνικών κυβερνήσεων αλλά με την προϋπόθεση ότι θα εγκριθούν από το Ευρωκοινοβούλιο. Σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει ότι η Επιτροπή εξαρτάται από αυτή την διαδικασία. Είναι ο θεματοφύλακας των Συνθηκών, διασφαλίζει την εφαρμογή των κανονισμών και των οδηγιών που εκδίδονται από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο, και δρα με πλήρη πολιτική ανεξαρτησία.

Η επιτροπή είναι ένα εκτελεστικό όργανο της Ε.Ε. και ως εκ τούτου εκτελεί τις αποφάσεις που λαμβάνει το Συμβούλιο. Για παράδειγμα, στην Κοινή Ενεργειακή Πολιτική Ανάπτυξης, η οποία είναι υπεύθυνη για την άσκηση των κοινών πολιτικών στην Ε.Ε.. Ακόμη διαχειρίζεται τον προϋπολογισμό για την χάραξη και ανάπτυξη αυτών των πολιτικών ενώ διαθέτει το αποκλειστικό δικαίωμα πρωτοβουλίας. Θα πρέπει να τονιστεί πως εάν το ΕΚ προβάλλει δυσπιστία προς την δραστηριότητα της επιτροπής, τότε αυτή οφείλει να παραιτηθεί στο σύνολο της, όπως για παράδειγμα έγινε στις 16 Μαρτίου το 1999 με πρόεδρο τον Ζακ Σαντέρ, οπότε και το ΕΚ απαίτησε την παραίτηση της Επιτροπής η οποία παραιτήθηκε για λόγους ευθιξίας.

Η επιτροπή σε αντίθεση με τις γραμματείες των παραδοσιακών διεθνών οργανισμών διαθέτει τους δικούς της δημοσιονομικούς πόρους και αυτό ενισχύει την πολιτική της ανεξαρτησία αλλά καταβάλει με πρωτοβουλία της δικές της προτάσεις στο ΕΚ ή στο Συμβούλιο. Η διαδικασία αυτή εκτός ότι δίνει την δυνατότητα στην

⁷² Βλ. Β. Λάζος, *Θέματα Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδόσεις Μπαρμπουνάκης, Θεσσαλονίκη, 2005

επιτροπή και για άλλες αρμοδιότητες βοηθάει την τον έλεγχο της Ε.Ε. θέτοντας έναν αντικειμενικό τρόπο ελέγχου από τις άλλες δύο συνιστώσες του θεσμικού τριγώνου⁷³.

Η πολυεθνική σύνθεση του ομίλου των Επιτρόπων και των υπηρεσιών που εργάζονται υπό αυτούς εγγυάται ότι κανείς από τους υπαλλήλους (συχνά αποκαλούμενους «Ευρωκράτες») ή και από τους Επιτρόπους μπορεί να επηρεάσει μια πρόταση την οποία επεξεργάζεται προς το συμφέρον ενός ή κάποιων κρατών μελών. Αν επιχειρούσε να το κάνει, θα τον καλούσαν αμέσως στην τάξη οι συνάδελφοί του στην αρμόδια υπηρεσία ή στη συλλογική κορυφή της ιεραρχίας της Επιτροπής. Εξάλλου, οι υπηρεσίες της Επιτροπής, οι οποίες είναι οργανωμένες κατά παρόμοιο τρόπο με τα υπουργεία των κρατών μελών, δεν εργάζονται στο κενό. Δέχονται τις συμβουλές ειδικών επιτροπών εμπειρογνομόνων όλων των εθνικοτήτων, που έχουν ιδρυθεί από την ίδια την Επιτροπή ή (συνήθως) από μια νομοθετική πράξη (οδηγία, κανονισμό, απόφαση) για να συμβουλευούν την Επιτροπή ως προς το αντικείμενό της.

Αυτές οι συμβουλευτικές επιτροπές εξετάζουν τις τεχνικές, οικονομικές και νομικές όψεις ενός προβλήματος και αναλύουν τα υπέρ και τα κατά όλων των πιθανών λύσεων, συμπεριλαμβανομένης της αδράνειας της Ένωσης. Όλα αυτά τα εθνικά, διοικητικά, επιστημονικά και τεχνικά φίλτρα, από τα οποία περνάει μια πρόταση της Επιτροπής και οι ενδεχόμενες τροποποιήσεις της, εξασφαλίζουν ότι αυτή είναι όσο πιο κοντά γίνεται στο κοινό συμφέρον και στην καλύτερη λύση τη στιγμή της εκπόνησής της με βάση το θεσμικό πλαίσιο της Ένωσης.

Η Επιτροπή ακούει όλες τις απόψεις και όλα τα επιχειρήματα που έχουν εκφραστεί στις διάφορες επιτροπές και συνήθως συντάσσεται στην πρότασή της με τις επικρατούσες απόψεις, πιστεύοντας ότι επ' αυτών μπορεί να υπάρξει σύμπνοια στα νομοθετικά όργανα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο. Σε τελική ανάλυση, η Επιτροπή γνωρίζει ότι, για να έχει πιθανότητες να υιοθετηθεί από αυτά τα όργανα, μια πρότασή της πρέπει να ανταποκρίνεται στο κοινό συμφέρον όλων ή τουλάχιστον της πλειοψηφίας των κρατών μελών.

Στο παρελθόν οι επίτροποι είχαν κατηγορηθεί ότι δρούσαν με τα συμφέροντα των χωρών τους παρά το ότι ήταν μέλη ενός διοικητικού μηχανισμού. Για αυτό αναπτύχθηκαν όλες οι δικλίδες που αναφέρθηκαν παραπάνω και τονίζεται η

⁷³ ibid

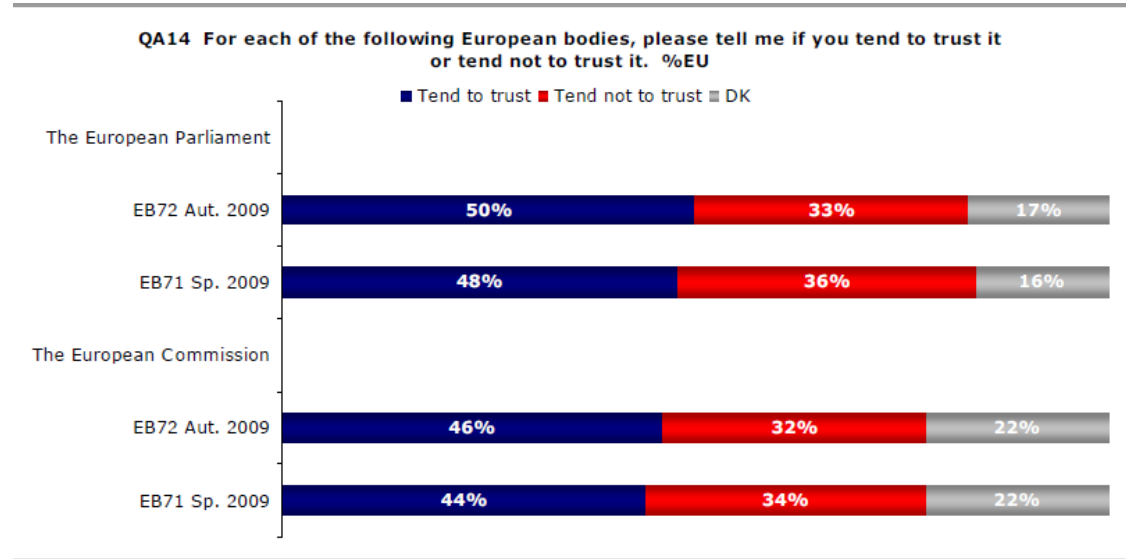
ανεξαρτησία της πολιτικής τους δράσης. Σύμφωνα με τον πρώην επίτροπο Pete Sutherland θα πρέπει να αφεθούν ελεύθεροι από τις εθνικές κυβερνήσεις και να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους με νομοθετικά δικαιώματα.

Ακόμη στο παρελθόν κατηγορήθηκε ότι στήριξε τις αποφάσεις ου ΕΚ ώστε να χει την προστασία τους ως προς τις διαμάχες με το Συμβούλιο. Μετά την απόρριψη της Συνταγματικής Συνθήκης σε Γαλλία και Ολλανδία το έργο της ως θεσμικό όργανο της Ε.Ε. δυσχέρανε και αμφισβητήθηκε γιατί το έργο της θεώρησαν επηρεάστηκε από τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που διαδραματίζονται στην κοινωνία. Με την Συνθήκη όμως του Άμστερνταμ ενισχύθηκε ο ρόλος του προέδρου. Ειδικά για τα θέματα που αφορούν εσωτερικά την Επιτροπή.

Ακόμη και με την Συνθήκη της Λισαβόνας προσδιορίζεται ο ρόλος του και ο τρόπος εκλογής του. Ο ρόλος του προέδρου πλέον ενισχυμένος παραπέμπει στο ευρωπαϊκό ιδεώδες και στην ανάγκη στήριξης της συνοχής της Ένωσης και προώθησης της ενοποιητικής διαδικασίας⁷⁴.

Γράφημα 4: Εμπιστοσύνη των ευρωπαίων πολιτών στα Θεσμικά Όργανα της ΕΕ

⁷⁴ Βλ. Γ. Βοσκόπουλος, «Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ – Θεσμοί, πολιτικές, προκλήσεις, προβληματισμοί», ο.π.

Πηγή: Eurobarometer

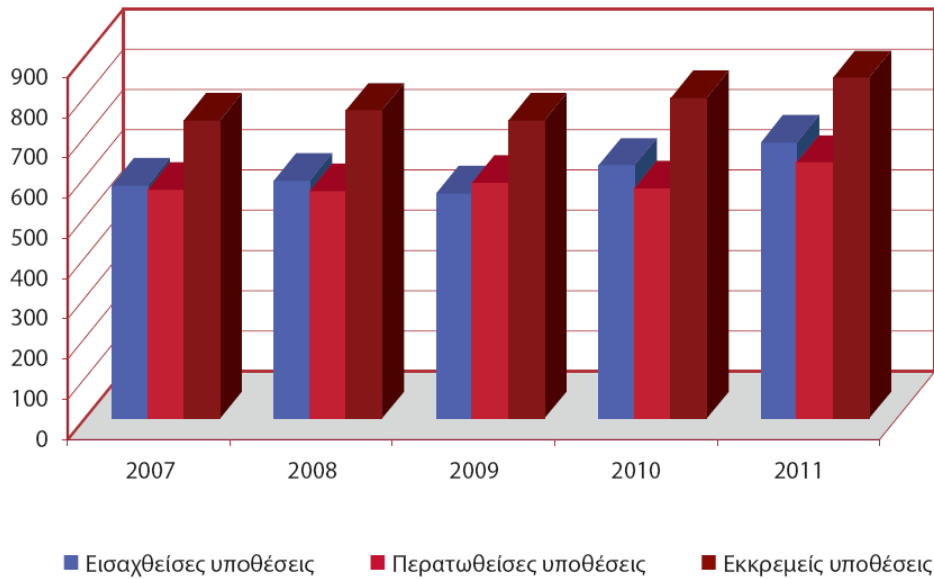
Στο γράφημα 4 καταγράφεται η εμπιστοσύνη των ευρωπαίων πολιτών στα Θεσμικά Όργανα της ΕΕ και πιο συγκεκριμένα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τα ποσοστά είναι μοιρασμένα και για τα δύο όργανα, ενώ δεν είναι μεγάλη η διαφορά ανάμεσα στους πολίτες που τα εμπιστεύονται και σε αυτούς που δεν τα εμπιστεύονται.

Το Δικαστήριο

Από την ίδρυσή του, το 1952, το Δικαστήριο της ΕΕ έχει ως αποστολή να εξασφαλίζει "την τήρηση του δικαίου κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή" των Συνθηκών. Το Δικαστήριο της ΕΕ που έχει ως έδρα του το Λουξεμβούργο, περιλαμβάνει τρία δικαιοδοτικά όργανα: το Δικαστήριο, το Γενικό Δικαστήριο το οποίο συστήθηκε το 1988 και το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης το οποίο συστήθηκε το 2004. Από της συστάσεώς τους, τα τρία αυτά δικαιοδοτικά όργανα εξέδωσαν περίπου μέχρι τώρα 15 000 αποφάσεις.

Το γράφημα 5 παρουσιάζει το πώς κυμάνθηκαν οι υποθέσεις τα τελευταία 5 χρόνια στο Δικαστήριο.

Γράφημα 5: Κίνηση των υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου

Πηγή: <http://curia.europa.eu>

Είναι ένας από τους παλιότερους θεσμούς και ιδρύθηκε με βάση τη Συνθήκη της ΕΚΑΧ. Η πολυπλοκότητα των συνθηκών τα οποία είναι κείμενα σημαντικής νομικής μορφής και αποτελούν πρόκληση για τα κράτη- μέλη. Επομένως για την επιβολή των εφαρμογών της Ε.Ε. αλλά και για την ανάγκη επιβολής κυρώσεων συστάθηκε αυτός ο μηχανισμός ελέγχου.

Συνολικά το Δικαστήριο απαρτίζεται από 198 μέλη εκ των οποίων τα 128 ανήκουν στο Δικαστήριο τα 58 στο Γενικό Δικαστήριο και τα 12 μέλη στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης. Το Δικαστήριο αναλυτικά περιέχει 27 δικαστές , ένας δικαστής από κάθε χώρα της ΕΕ., 8 εισαγγελείς, που διατυπώνουν τη νομική γνώμη τους για τις υποθέσεις που εξετάζονται από το Δικαστήριο. Αυτό οφείλουν να το πράττουν δημοσίως, με πλήρη αμεροληψία και ανεξαρτησία. 1 γραμματέα. Το Γενικό Δικαστήριο αναλυτικά περιέχει 27 δικαστές, 1 γραμματέα και το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης 7 δικαστές και 1 εισαγγελέα.

Η θητεία κάθε δικαστή και γενικού εισαγγελέα είναι εξαετής και μπορεί να ανανεωθεί. Ο διορισμός τους γίνεται κατόπιν συμφωνίας των κυβερνήσεων των χωρών της ΕΕ. Λόγω του μεγάλου αριθμού των υποθέσεων που τίθενται ενώπιον του Δικαστηρίου και για την καλύτερη νομική προστασία των πολιτών, συστάθηκε το

Γενικό Δικαστήριο, το οποίο ασχολείται με τις υποθέσεις που υποβάλλουν ιδιώτες, εταιρείες και ορισμένοι οργανισμοί, καθώς και με υποθέσεις που σχετίζονται με το δίκαιο ανταγωνισμού. Το Δικαστήριο της Δημόσιας Διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκδίδει αποφάσεις για διαφορές μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μελών του προσωπικού της. Παρακάτω παρατίθεται ο τρόπος που είναι οργανωμένο γενικά η σύνθεση του Δικαστηρίου.

Οργανόγραμμα 1: Σύνθεση και οργάνωση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου

Πηγή: <http://curia.europa.eu>

Το Δικαστήριο έχει πλήρη δικαιοδοσία για την εκδίκαση των υποθέσεων που σχετίζονται με τον σεβασμό ή την ερμηνεία των ευρωπαϊκών κανόνων περί ανταγωνισμού. Σε αυτό το πεδίο ο ρόλος του είναι καταλυτικός. Οι επιχειρήσεις στις οποίες επιβάλλεται ποινή από την Επιτροπή για παράβαση αυτών των κανόνων, μπορούν να εφεσιβάλλουν την απόφαση της Επιτροπής ενώπιον του Δικαστηρίου. Το Δικαστήριο εκδικάζει επίσης τις υποθέσεις που αφορούν την αστική ευθύνη της Ένωσης για βλάβες που έχουν προκληθεί από πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων ή των εντεταλμένων απ' αυτήν ατόμων κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

Το Δικαστήριο είναι επίσης αρμόδιο για να κρίνει τις προσφυγές εναντίον κρατών μελών που δεν τηρούν τις υποχρεώσεις τους. Οι προσφυγές για παράβαση μπορούν να γίνουν από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα (στην πραγματικότητα την Επιτροπή), από ένα κράτος μέλος ή από έναν ιδιώτη. Εάν το κράτος μέλος δεν

συμμορφωθεί με την απόφαση του Δικαστηρίου, η Επιτροπή εισάγει νέα προσφυγή για παράβαση, οπότε το Δικαστήριο διαπιστώνει τη μη συμμόρφωση του κράτους προς την αρχική απόφαση. Η λειτουργία του είναι καταλυτική για την προστασία του κανονιστικού πλαισίου που διέπει το οργανωτικό πλαίσιο της ΕΕ.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Το Συμβούλιο αποτελεί το πλέον σημαντικό θεσμικό όργανο της Ε.Ε. Οι συναντήσεις κορυφής που πραγματοποιούνται με τους αρχηγούς των κρατών-μελών της Κοινότητας οι οποίες πραγματοποιούνται συνήθως 2-3 φορές τον χρόνο και συζητούνται θέματα κοινοτικού χαρακτήρα αλλά και παγκόσμιου ενδιαφέροντος χωρίς ημερήσια διάταξη είναι το επονομαζόμενο «Ευρωπαϊκό Συμβούλιο»

Προαιρετικά παρευρίσκονται και οι υπουργοί εξωτερικών, ένας κομισάριος και ο πρόεδρος της Κομισιόν. Η πρώτη συνάντηση πραγματοποιήθηκε τα 1975. Πρόεδρος της Κομισιόν αναδεικνύεται με αλφαβητική σειρά μεταξύ των κρατών κάθε έξι μήνες εκ περιτροπής. Με την συνθήκη του Μάαστριχ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ανακηρύχτηκε στο όργανο που χαράζει τις βασικές πολιτικές της Ε.Ε. και ρυθμίζει όλα τα δύσκολα ζητήματα για τα οποία δεν μπορούν να έρθουν σε συμφωνία οι υπουργοί.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μετά από κάθε σύνοδο του υποβάλει στο ΕΚ έκθεση με την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην Ευρώπη. Συνήθως οι αποφάσεις λαμβάνονται με ομοφωνία που αυτό σημαίνει ότι πιο πριν έχουν προηγηθεί εντάσεις και συμβιβασμοί. Ο Στεφάνου αναφέρει ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα μπορούσε να θεωρηθεί ένα τυπικό παράδειγμα ενός θεσμού συνομοσπονδιακού χαρακτήρα. Κάποια κράτη έχουν προτείνει να μετεξελιχθεί σε πραγματική κυβέρνηση της Ευρωπαϊκής γης και να αντιπροσωπεύει την Ευρώπη διεθνώς.

2.3. Οι αρμοδιότητες και τα χαρακτηριστικά των θεσμικών οργάνων

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Αρχικά το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι το μόνο Συμβούλιο σε σύγκριση με τα εθνικά που διαθέτει θεσμικά μέσα ελέγχου. Η κύρια αρμοδιότητα του είναι διττή. Πρώτον να ορίζει τη γενική κατεύθυνση και τις προτεραιότητες της Ένωσης και, δεύτερον, να εξετάζει περίπλοκα ή ευαίσθητα θέματα που δεν είναι δυνατόν να επιλυθούν σε κατώτερο επίπεδο διακυβερνητικής συνεργασίας.

Ένα χαρακτηριστικό του όσο οξύμωρο και αν είναι το γεγονός ότι αν και ασκούσε από την αρχή μεγάλη επιρροή στον καθορισμό της πολιτικής ατζέντας της ΕΕ, δεν είχε μέχρι πρόσφατα νομοθετική εξουσία. Ενισχύθηκε όμως σημαντικά από τις Συνθήκες του Άμστερνταμ και της Νίκαιας, χάρη στις διαδικασίες της συναπόφασης και της συνεργασίας που ενίσχυσαν ουσιαστικά τον παρεμβατικό του ρόλο.

Άλλο χαρακτηριστικό του είναι η συμβουλευτική του δράση, που βασιζόταν στις αρχικές Συνθήκες και του επέτρεπε να δίνει τη γνώμη του στις προτάσεις της Επιτροπής επαυξήθηκε από την Ενιαία Πράξη, η οποία θέσπισε μια διαδικασία συνεργασίας με Το Συμβούλιο των Υπουργών. Ένα ακόμα χαρακτηριστικό που διέπει το Ευρωκοινοβούλιο είναι η πολιτική λειτουργία. Αυτό γιατί το Κοινοβούλιο είναι ο φυσικός εντολέας της ευρωπαϊκής οικοδόμησης. Ένα τελευταίο χαρακτηριστικό είναι η ελεγκτική εξουσία του Κοινοβουλίου ασκείται ιδιαίτερα επί της Επιτροπής. Η Επιτροπή, ως σώμα, ευθύνεται έναντι του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και μόνον, για να μην υποκλίνεται στη θέληση των εθνικών κυβερνήσεων ή ορισμένων από αυτές. Οι κύριες αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι τρεις⁷⁵:

- συζητά και θεσπίζει ευρωπαϊκούς νόμους, μαζί με το Συμβούλιο, ο βουλευτής εκπονεί, στο πλαίσιο κοινοβουλευτικής επιτροπής, έκθεση σχετικά με νομοθετική πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία έχει το μονοπώλιο στη νομοθετική πρωτοβουλία. Η διαδικασία αυτή επαναλαμβάνεται μία ή περισσότερες φορές, ανάλογα με τον τύπο της διαδικασίας και το αν επιτευχθεί ή όχι συμφωνία με το Συμβούλιο
- ελέγχει εξονυχιστικά τις δραστηριότητες άλλων οργάνων της ΕΕ, ιδιαίτερα της Επιτροπής, εξασφαλίζοντας τη δημοκρατική τους λειτουργία. Για παράδειγμα

⁷⁵ Βλ. www.europarl.europa.eu

στην αρχή κάθε Ευρωπαϊκού Συμβουλίου έχει δικαίωμα να παρεμβαίνει και να παραθέτει ποια θέματα θα μπορούσαν να συζητηθούν.

- συζητά και εγκρίνει τον προϋπολογισμό της ΕΕ, μαζί με το Συμβούλιο. Δηλαδή, Δημοσιονομικές αρμοδιότητες, ελέγχει τον προϋπολογισμό της Ε.Ε. και αν ξεπερνάτε το επιτρεπτό όριο δαπάνης.
- Σχέσεις με τα εθνικά κοινοβούλια. Το Συμβούλιο έχει συμπληρωματική θέση με τα εθνικά συμβούλια και όχι ανταγωνιστική. Έτσι ενδυναμώνουν τον δημοκρατικό χαρακτήρα της ένωσης.

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου σύμφωνα με την επίσημη σελίδα του θεσμού είναι να :

- Εκδίδει νομοθετικές πράξεις (κανονισμούς, οδηγίες, κλπ.), συνηθέστερα σε «συναπόφαση» με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,
- Συμβάλλει στο συντονισμό των πολιτικών των κρατών μελών όπως, παραδείγματος χάριν, στα οικονομικά ζητήματα,
- Χαράσσει την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας, βάσει στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών που έχει καθορίσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο,
- Συνάπτει, εξ ονόματος της Ένωσης, διεθνείς συμφωνίες,
- Καθορίζει, από κοινού με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τον προϋπολογισμό της Ένωσης.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Οι αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής:

- Προτείνει νέες νομοθεσίες στο Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο
- Είναι υπεύθυνη για την υλοποίηση των προϋπολογισμών και τη διαχείριση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και σχεδίων
- Είναι "θεματοφύλακας των συμφωνιών". Διασφαλίζει την ορθή εφαρμογή των αποφάσεων της ΕΕ, των κανονισμών και οδηγιών που εκδίδουν το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο όπως η κοινή γεωργική, πολιτική, η πολιτική στους τομείς της έρευνας, αναπτυξιακής βοήθειας κ.λ.π.

- Διαπραγματεύεται διεθνείς συμφωνίες.

Το Δικαστήριο

Στο πλαίσιο της αποστολής αυτής το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως:

- ελέγχει τη νομιμότητα των πράξεων των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως,
- φροντίζει για την εκ μέρους των κρατών μελών τήρηση των απορреουσών από τις Συνθήκες υποχρεώσεών τους,
- ερμηνεύει το δίκαιο της Ενώσεως κατόπιν υποβολής αιτήσεως εκ μέρους των εθνικών δικαστών.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Το Συμβούλιο αποτελεί νομοθετικό όργανο και θεσπίζει νόμους, κάποιες φορές σε συνεργασία με το ΕΚ. Ακόμη συνομολογεί συμφωνίες με τρίτες χώρες ή ακόμα και με διεθνούς οργανισμούς. Επίσης χαράσσει τη στρατηγική που θα ακολουθήσει η Ε.Ε., λειτουργεί ως συντονιστικό όργανο της πολιτικής οικονομικής των κρατών-μελών. Λαμβάνει αποφάσεις για θέματα όπως εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας της Ε.Ε. και εγκρίνει τον προϋπολογισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Η ΑΠΕΙΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΕΣ

4.1. Απειλές για την δημοκρατική λειτουργία των εθνικών οργανωτικών δομών

Ο γνωστός Γάλλος οικονομολόγος Ντανιέλ Κοέν υπογραμμίζει ότι, με αφορμή την παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση, οι αναπτυγμένες χώρες θα περάσουν μία φάση επικίνδυνης οικονομικής στασιμότητας, στην διάρκεια της οποίας θα ενισχυθούν στο εσωτερικό τους υπό την «αντικαπιταλιστική» σημαία όλες οι αντιδραστικές και οπισθοδρομικές δυνάμεις που υπάρχουν σε αυτές.

Στον δε λιγότερο αναπτυσσόμενο κόσμο, θα ενδυναμώνεται το αντιδραστικό ισλαμικό στοιχείο, το οποίο ταυτοχρόνως θα υπονομεύει και τις δυτικές δημοκρατίες. «Το μεγάλο πρόβλημα της παγκοσμιοποίησης είναι ότι μεταβάλλει τις προσδοκίες των ανθρώπων χωρίς, όμως, να αυξάνει τις ικανότητες δράσης τους. Έτσι, παρά τα θετικά της αποτελέσματα, η παγκοσμιοποίηση εμφανίζεται ως μη δυνάμενη να τηρήσει τις υποσχέσεις της και αυτό είναι ένα σοβαρότατο πρόβλημα.

Είναι το έδαφος πάνω στο οποίο αναπτύσσονται οι εχθροί της και οι οποίοι άλλα έχουν κατά νουν αναφορικά με την πρόοδο των λαών και την εμπέδωση της δημοκρατίας. Με άλλα λόγια, η παγκοσμιοποίηση παρουσιάζεται με μία εικονική μορφή, υποβοηθητική της προώθησης μύθων έναντι της πραγματικότητας», λέει ο Ντανιέλ Κοέν. Είναι σαφές ότι, στο επίπεδο αυτό, η χρηματοοικονομική κρίση του 2007 στις ΗΠΑ πυροδότησε μία γενικευμένη αστάθεια σε παγκόσμιο επίπεδο, οποία, με την σειρά της, έπληξε και την ευρωζώνη. Κύρια δε αιτία αυτής της αστάθειας είναι τα δυσθεώρητα χρέη του αναπτυγμένου κόσμου, τα οποία για μία σχετικά μακρά περίοδο κάλυπταν την εισοδηματική στασιμότητα των μεσαίων στρωμάτων⁷⁶.

Ακόμη η οικονομική κρίση αποκάλυψε σημαντικά κενά στο ρυθμιστικό και εποπτικό πλαίσιο του χρηματοπιστωτικού τομέα στην Ευρώπη. Απέδειξε ότι στην ουσία Ε.Ε. είναι χωρισμένη σε δύο επίπεδα και αυτή η σύγχυση επηρεάζει και στο εσωτερικό της κάθε χώρας όπως είναι προφανές. Για παράδειγμα ο «Βορράς» είναι πιο ανεπτυγμένος σε σύγκριση με τις χώρες του «Νότου»⁷⁷. Εξάλλου οι Ελλάδα, η Ισπανία και η Πορτογαλία με εξαίρεση την Ιρλανδία είναι στον Νότο και οι αποφάσεις σε Ευρωπαϊκό επίπεδο έχουν επηρεάσει την εθνική οργανωτική δομή της κάθε χώρας.

Οι πολίτες της κάθε χώρας αμφισβητούν για τις πολιτικές δομές και την συνταγματικότητα της εποχής και αυτό έχει αντίκτυπο και μέσα στην κάθε κοινωνία αλλά και μετέπειτα στην Ευρώπη. Επομένως είναι φανερό ότι η δημοκρατία της κάθε χώρας εξαρτάται από την οικονομική της πολιτική και πεδίο γενικότερα. Το θλιβερό είναι ότι η κατάσταση αυτή δεν φαίνεται να αλλάζει ούτε στο μέλλον και αυτό δυσχεραίνει την κατάσταση χωρίς να ξέρει κανείς ποιο θα είναι το μέλλον της Ευρώπης ως μονάδα αλλά και ως κάθε κράτος μεμονωμένα.

⁷⁶ www.naftemporiki.gr

⁷⁷ Για μία συγκριτική ανάλυση βλ. τις αναλύσεις του Ευρωβαρόμετρου

4.2. Μηχανισμοί διασφάλισης της

Η ΕΕ αναπτύσσει δραστηριότητες σε έναν διεθνοποιημένο κόσμο. Μέσα σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο, μία από τις κύριες λειτουργίες της είναι να διαμορφώνει σφαιρικές απαντήσεις προς το συμφέρον των κρατών μελών και των πολιτών της. Η εκάστοτε οικονομική ύφεση στο παρελθόν οδήγησε σε φαύλο κύκλο προστατευτισμού, σε αγώνα επιδοτήσεων και ακόμη χειρότερα.

Ένα μέτρο ου επιχειρεί η Ε.Ε από τον Σεπτέμβριο είναι «Η νεολαία σε κίνηση». Με αυτό το μέτρο προσπαθεί να κεντρίσει το ενδιαφέρον των νέων. Συγκεντρώνει μέτρα της ΕΕ και εθνικά μέτρα για τη βελτίωση των προοπτικών απασχόλησης για τους νέους, τους σπουδαστές και τους μαθητευόμενους. Στόχος της είναι η αναβάθμιση της ποιότητας όλων των επιπέδων εκπαίδευσης και κατάρτισης και η προσφορά περισσότερων ευκαιριών στους νέους για σπουδές και κατάρτιση σε αλλοδαπή χώρα. Θα προσφέρει μεγαλύτερη κινητικότητα για τους συμμετέχοντες σε πανεπιστημιακά και ερευνητικά προγράμματα, θα προωθήσει την επιχειρηματικότητα στους νέους και στους επαγγελματίες και θα ενθαρρύνει την αναγνώριση της άτυπης εκπαίδευσης.

Οι ενέργειες περιλαμβάνουν μια βελτιωμένη ευρωπαϊκή πύλη για την απασχόληση, περισσότερη βοήθεια στις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης για υποστήριξη στους νέους, και ένα πιλοτικό έργο στο πλαίσιο του οποίου οι νέοι επιχειρηματίες μπορούν να περάσουν μέχρι έξι μήνες με έναν πεπειραμένο επιχειρηματία σε μια μικρότερη εταιρεία σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ. Αυτό το μέτρο προσπαθεί να δείξει τον πραγματικό χαρακτήρα της Ε.Ε. και να φέρει την νεολαία ης Ευρώπης πιο κοντά στην Ένωση και έτσι είναι ένας τρόπος διασφάλισης της συνέχειας της.

Για να διασφαλιστεί ο δημοκρατικότητα των εθνικών οργανωτικών δομών που είναι βασισμένη η λειτουργία της Ε.Ε. θα πρέπει να διασφαλιστούν ζητήματα τα οποία ο πολίτης νιώθει ότι η Ε.Ε. είναι υπεύθυνη να τα διευθετήσει. Αναλυτικότερα

✓ Προστασία των δεδομένων των πολιτών. Η οδηγία της ΕΕ του 1995 για την προστασία των δεδομένων θα εκσυγχρονιστεί για να ανταποκρίνεται στις νέες τεχνολογικές προκλήσεις.

- ✓ Περιορισμός της γραφειοκρατίας για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις, ώστε να εξασφαλιστεί η διασυνοριακή αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων και των ιδιωτικών εγγράφων χωρίς επαχθείς διαδικασίες ή υπερβολικά έξοδα
 - ✓ Αύξηση της προστασίας των πολιτών που ταξιδεύουν εκτός των χωρών τους στην ΕΕ, κατά την κράτηση πακέτου διακοπών ή την άσκηση αξιώσεων μετά από τροχαίο ατύχημα. Για τα ταξίδια εκτός ΕΕ, οι πολίτες θα έχουν καλύτερη προξενική προστασία. (europa.eu)
 - ✓ Να διασαφηνιστούν οι όροι εισόδου και διαμονής των υπηκόων χωρών που δεν ανήκουν στην ΕΕ για εποχιακή απασχόληση και διεπιχειρησιακές μεταθέσεις, όπως και καθιέρωση κοινού συστήματος ασύλου στην ΕΕ αλλά και προώθηση της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών.
 - ✓ Προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την παιδική πορνογραφία, ιδίως λόγω της ανάπτυξης του διαδικτύου και της ευκολίας των διεθνών ταξιδιών.
- Με παρόμοιες κινήσεις σε ευρωπαϊκό αλλά και σε εθνικό επίπεδο οι πολίτες θα ενισχύσουν την δημοκρατικότητα των δομών και η απειλή της δημοκρατίας ενδεχομένως να μειωθεί. Οι μηχανισμοί που θα πρέπει να ενεργοποιηθούν θα πρέπει να διασφαλίζουν συγκεκριμένους θεσμούς σε βάθος όπως:

Η δικαιοσύνη

Θεμελιώδη Δικαιώματα

Ασφάλεια

Για παράδειγμα η Ελλάδα η οποία διέρχεται μια περίοδο μεταβολής των θεσμών της και των εσωτερικών ενδο-κοινωνικών δομών της προσδοκά μέσω της ανάκαμψης της οικονομίας της οι θεσμοί της αλλά και η δημοκρατία της χώρας να υποστεί άλλες πληγές. Ακόμη και οι ίδιοι οι πολίτες της νιώθουν εγκλωβισμένοι στις αποφάσεις και τις δράσεις τους που έχουν αντίκτυπο στην κοινωνία. Όμως οι χώρες του «Βορρά» πιέζουν για να εξομαλυνθούν τα πράγματα χωρίς να παρατηρούν αν

αυτή η πίεση πετυχαίνει το αποτέλεσμα που επιζητούν ή ακολουθεί μια άλλη αντίθετη πορεία που οδηγεί στην ρήξη της δημοκρατίας και ίσως χωρίς γυρισμό αλλά και ότι αυτό θα επηρεάσει και τις δικές τους κοινωνίες και δημοκρατικούς θεσμούς τους αφού όλοι εξαρτώνται πλέον από την άλλη χώρα είτε είναι είτε όχι κράτος-μέλος της Ε.Ε.

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Στο πλαίσιο της διπλωματικής μου εργασίας εκπονήθηκε μια έρευνα με σκοπό της παρουσίασης και της πραγματικής διάστασης του θέματος που αναλύθηκε παραπάνω.

5.1. Εισαγωγικά στοιχεία

Η θεωρητική ανάλυση του θέματος της δημοκρατίας, του δημοκρατικού ελλείμματος στην Ευρώπη και του θεσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι απαραίτητη για την κατανόηση των πολυσχιδών πτυχών του ζητήματος, του τρόπου που λειτουργούν οι εθνικές οργανωτικές δομές και του πλαισίου διάδρασης τους με τα κέντρα λήψης αποφάσεων της ΕΕ. Αν δεν αναπτυχθεί ο ορισμός των στοιχείων αυτών αλλά και η ιστορική αναδρομή αυτών των θεμάτων τότε δεν έχει αναφερθεί τίποτα ουσιαστικό και καίριο επί του ζητήματος. Αρκετοί λόγοι και μη άνθρωποι έχουν γράψει για όλα αυτά τα ζητήματα και αυτός ήταν ο σκοπός της μελέτης στο πρώτο μέρος της εργασίας. Η συγκεντρωτική ανάπτυξη όλο αυτών των ιδεών, των θεσμών μέσα από μια κατανοητή για τον νέο ευρωπαϊό οπτική.

Σε αυτό το μέρος της εργασίας εντάσσεται μια πιο πρακτική οπτική. Όλες αυτές οι θεωρίες και οι θεσμοί που έχουν αναπτυχθεί δημιουργούνται για τον Ευρωπαϊό πολίτη. Επομένως ερευνώντας τις απόψεις του νέου ευρωπαϊού που κατοικεί στην χώρα μου, την Ελλάδα θέλησα να δώσω μια ακόμα πιο πραγματική διάσταση των όλο παραπάνω θεμάτων. Με την παρουσίαση θεωρητικής αλλά ταυτόχρονα και της πρακτικής διάστασης δίνετε μια ολοκληρωμένη παρουσίαση.

Το ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2012 και παρέμεινε σε λειτουργία έως και τον Νοέμβριο του 2012. Ερωτηθήκανε 50 άνθρωποι διαφόρων ηλικιών και πολιτικών πεποιθήσεων, με διαφορετικό τόπο κατοικίας με κοινό παρανομαστή να είναι νόμιμοι πολίτες της Ελλάδας. Ήταν αναρτημένο στο διαδίκτυο για την διευκόλυνση των ερωτηθέντων. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω της διαδικτυακής υπηρεσίας “Google drive” , μια καινοτόμα πλατφόρμα της Google για άμεση διαδικτυακή παρουσίαση κειμένων, γραφημάτων, παρουσιάσεων αλλά και ερωτηματολογίων.

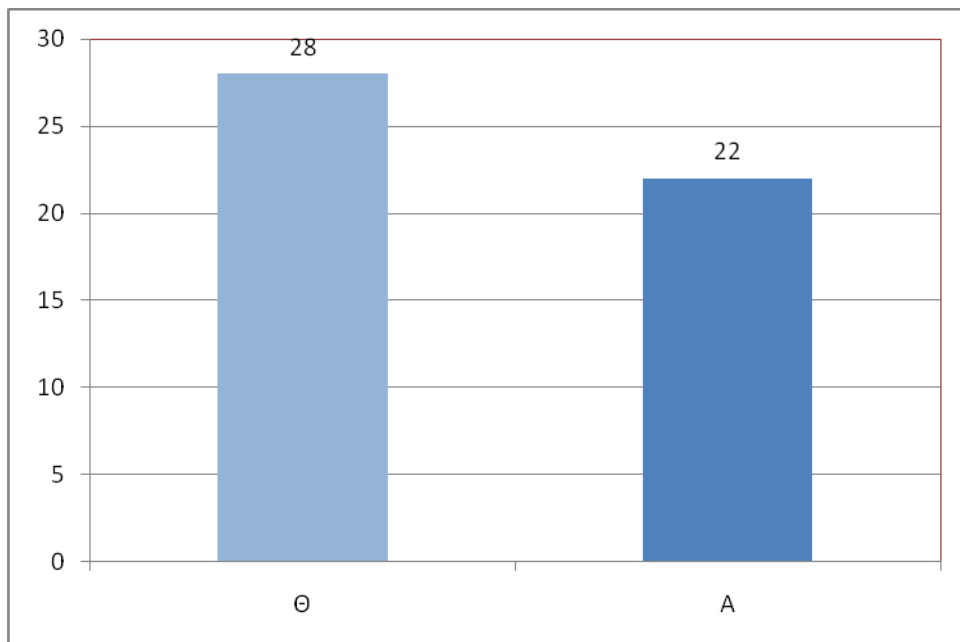
Το link του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου στάλθηκε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μετά από αναζήτηση ηλεκτρονικών διευθύνσεων από το περιβάλλον μας αλλά και μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μέσω φίλων από το δίκτυο κοινωνικής δικτύωσης επονομαζόμενο “facebook”. Ακολούθησε η ανάλυση των δεδομένων στο Microsoft Office Excel αρχικά σε ποσοστά και μετέπειτα σε ραβδογράμματα, πίτες και διάφορα άλλα διαγράμματα. Παρακάτω παρουσιάζεται το ερωτηματολόγιο αλλά και η ανάλυση του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

6.1. Ανάλυση αποτελεσμάτων ερωτηματολογίου

Αρχικά όπως προαναφέρθηκε οι ερωτηθέντες ήταν 50 άτομα. Εκ των οποίων από τους 50 ο 22 ήταν άνδρες και οι 28 γυναίκες. Δηλαδή η αναλογία των ερωτηθέντων ως προς το φύλο είναι 44% άνδρες και 56% γυναίκες. Ηλικιακά το μεγαλύτερο σύνολο συγκεντρώνεται μεταξύ των ηλικιών 24-29 χρονών οι οποίοι είναι και άγαμοι στο σύνολο τους.

Γράφημα 6: Αναλογία ερωτηθέντων βάση το φύλο

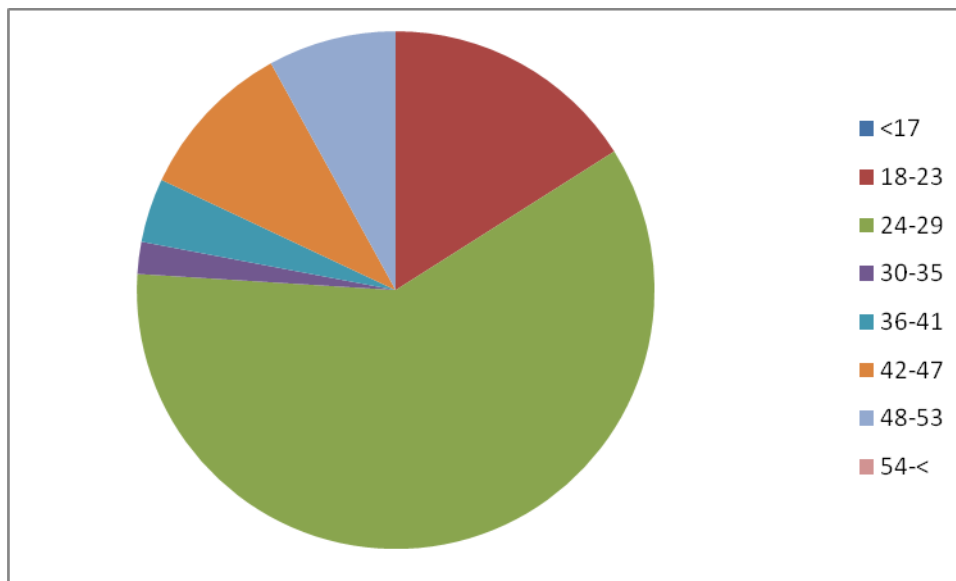

Επιπρόσθετα οι περισσότεροι διαμένουν σε αστικές περιοχές και διαθέτουν τουλάχιστον ένα πτυχίο αλλά δεν εργάζονται τουλάχιστον στη συγκεκριμένη περίοδο. Η αναλογία ερωτηθέντων ηλικιακά διαμορφώνεται ως εξής:

Πίνακας 1:

Η ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΗΛΙΚΙΑΚΑ	
<17	0
18-23	8
24-29	30
30-35	1
36-41	2
42-47	5
48-53	4
54-<	0

Γράφημα 7: Αναλογία ερωτηθέντων ηλικιακά

Αν ως βάση λάβουμε την ηλικία τότε το ποσοστό του 60% των ερωτηθέντων είναι μεταξύ των ηλικιών 24 με 29 ετών. Θα επικεντρωθούμε σε αυτή την ηλικιακή ομάδα λόγω το ότι έχει ενδιαφέρον επειδή οι περισσότεροι ερωτηθέντες είναι αυτής της ηλικίας αλλά και αυτή η ηλικιακή ομάδα είναι ουσιαστικά και το σήμερα και το αύριο της Ελλάδας. Αυτοί οι νέοι άνθρωποι που είναι περισσότερο άνδρες σε ποσοστό 58% άρα όχι καμιά σημαντική διαφορά γιατί και τα δύο ποσοστά των φύλων

κυμαίνονται γύρω στο 50% έχουν την κύρια κατοικία τους σε αστική περιοχή σε ποσοστό 98% δηλαδή εκτός 2 ανδρών που μένουν σε αγροτική περιοχή.

Πιο αναλυτικά οι άνδρες αυτών των ηλικιών έχουν πτυχίο ΑΕΙ/ΤΕΙ σε ποσοστό 5% και μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών σε ποσοστό 95%. Οι γυναίκες αντίστοιχα έχουν 10% πτυχίο ΑΕΙ/ΤΕΙ 3% Διδακτορικό, δηλαδή μόνο μια και 87 % Μεταπτυχιακό.

Ακόμη αυτές οι ηλικίες σε ποσοστό 72% δεν εργάζονται. Από το 28% που εργάζεται το 99% εργάζεται στον ιδιωτικό τομέα. Ένας άνδρας δήλωσε άλλο, δηλαδή ούτε δημόσιος υπάλληλος ούτε ιδιωτικός αλλά ούτε και ελεύθερος επαγγελματίας. Όλοι όμως έχουν εργαστεί στο παρελθόν. Σε αυτή την ηλικιακή ομάδα το 34% έχει συμμετάσχει σε Μη Κυβερνητική Οργάνωση. Στην ερώτηση αν έχουν ανταποκριθεί κάθε φορά που τους ζητήθηκε να ψηφίσουν 6 άτομα απάντησαν όχι. Δηλαδή ποσοστό 12%. Οι τέσσερις απάντησαν γιατί δεν τους ικανοποιεί κανένας πολιτικός, 2 για αδιευκρίνιστο λόγο.

Στην ερώτηση αν εκτός από Έλληνας πολίτης αισθάνεσαι και Ευρωπαίος το 71% απάντησε όχι. Από αυτό το ποσοστό το 91% δεν έχει ανταποκριθεί στο κάλεσμα ψήφου σε Ευρωπαϊκό επίπεδο. Παράδοξο είναι ότι 2 από αυτή την ηλικία δεν έχουν πάει όλες τις φορές που τους ζητήθηκε να ψηφίσουν σε εθνικό και τοπικό επίπεδο αλλά πήγε κάθε φορά που του ζητήθηκε για το ευρωκοινοβούλιο γιατί πιστεύει ότι η Ε.Ε. μπορεί να επηρεάσει την ζωή του.

Το 18% αυτής της ομάδας απάντησε ότι δεν γνωρίζει επαρκώς τους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Αλλά ένα υψηλό ποσοστό της τάξεως του 62% θεωρεί ότι δεν είναι δημοκρατικός ο τρόπος θεσμοθέτησης και λειτουργίας της Ε.Ε. Το 61% και συνολικά των ερωτηθέντων αλλά και αυτής της ομάδας θεωρεί ότι η Ελλάδα «ΕΝΩΜΕΝΗ ΩΣ ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ ΣΤΟ ΟΠΟΙΟ Η ΕΛΛΑΔΑ ΘΑ ΕΧΕΙ ΜΙΑ ΙΣΟΤΙΜΗ ΘΕΣΗ» και όλοι υπόλοιποι εκτός 3 ατόμων «ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΩΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΑΛΛΑ ΜΕ ΚΟΙΝΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ».

Μια άλλη ηλικιακή ομάδα είναι οι πιο νέοι ηλικίας 18-23, αυτοί που τους έχει ζητηθεί το πολύ μια φορά να ψηφίσουν σε ευρωπαϊκό επίπεδο και λόγω τοπικά δυο φορές και εθνικά 3-4 φορές λόγω των τελευταίων πολιτικών εξελίξεων. Επομένως δεν έχουν ψηφήσει αρκετές φορές. Τα άτομα των ερωτηθέντων αυτών των ηλικιών

είναι 8 δηλαδή το 16%. Από αυτούς είναι αυτονόητο ότι είναι όλοι άγαμοι. Ένα 4% διαθέτει και μεταπτυχιακό. Καλύτερα αυτή την περίοδο μάλλον είναι στην διαδικασία μεταπτυχιακού κύκλου.

Στα ποσοστά ως προς την εργασία αλλά και για τον τρόπο που σκέφτονται και για τις εκλογές αλλά και για την Ε.Ε. είναι όμοιος. Ακόμα και για την πορεία της Ελλάδος στην Ε.Ε. οι απαντήσεις ήταν ίδιες.

Το 6% των ερωτηθέντων ,δηλαδή άτομα είναι ηλικίας άνω των 30.Ο ένας είναι μεταξύ 30 και 35 άνδρας, και οι άλλοι 2είναι μεταξύ 36 και 41. Ο ένας άνδρας και η άλλη γυναίκα. Όλοι εργάζονται. Ο ένας μάλιστα είναι και δημόσιος υπάλληλος. Ο άνδρας ηλικίας μεταξύ 30-35 δεν είναι παντρεμένος, ενώ οι άλλοι δύο είναι. Απαντάνε ότι έχουν ανταποκριθεί σε όλες τις ψηφοφορίες έκτος από το άνδρα ηλικίας 3-41 που έχει αρνηθεί να παρευρεθεί σε εκλογές ευρωπαϊκού επιπέδου.

6.2. Συμπεράσματα και προτάσεις ως προς την ανάλυση του ερωτηματολογίου

Διαπιστώνουμε ότι τα άτομα της πρώτης ομάδας που αναλύθηκε ενώ βρίσκονται σε μια αρκετά νεαρή ηλικία έχουν στο βιογραφικό τους σημαντικούς τίτλους σπουδών που συμπεριλαμβάνουν ακόμα και την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής. Οι περισσότεροι είναι άγαμοι αν και χρόνια πριν ένα μεγάλο ποσοστό αυτών θα ήταν έγγαμο. Αυτό αποδεικνύει για ακόμη μια φορά σε σύγκριση και με επίσημες μελέτες ότι οι νέοι έχουν ως κύριο στόχο τους την επαγγελματική τους αποκατάσταση.

Ενισχυτικό αυτού είναι το γεγονός ότι ενώ το ερωτηματολόγιο στάλθηκε σε σημεία σε όλη την Ελλάδα η πλειονότητα των απαντήσεων αναφέρει ότι διαμένουν σε αστικές περιοχές. Δηλαδή σε περιοχές με μεγαλύτερη ζήτηση και προσφορά εργασίας σε σχέση με μια ημιαστική ή αγροτική περιοχή και ας μην εργάζονται οι περισσότεροι την παρούσα περίοδο. Διευκρινίζεται ότι αναφέρουμε ως εργασίες που ανταποκρίνονται τις απαιτήσεις τουλάχιστον ενός μεταπτυχιακού φοιτητή.

Ως προς την δραστηριότητα τους με το αν έχουν ασχοληθεί σε Μη Κυβερνητική Οργάνωση σε αντιπαράθεση τα δυο φύλα, και τα δυο έχουν ισόποσο ποσοστό. Αλλά παρατηρείται και για τα δυο φύλα ότι το 37% είναι μικρό ποσοστό εθελοντισμού άρα οι νέοι αυτή την στιγμή είναι διστακτικοί να ασχοληθούν με τον εθελοντισμό αλλά αυτό αποδεικνύει και πάλι ότι είναι επικεντρωμένοι καθαρά στον

επαγγελματικό τομέα. Αυτό είναι μια παράμετρος που θα έπρεπε να διορθωθεί. Λόγω το ότι ο αλτρουισμός είναι σε υψηλότερα επίπεδα πάντα σε νεαρή ηλικία και αν η εποχή έχει κάνει το νέο να σκέφτεται μονόπλευρα, συμφεροντολογικά τότε αυτό έχει αρνητικό αντίκτυπο και στην κοινωνία και στην ανάπτυξη ιδεών και του πολιτισμού.

Αν και μικρό ποσοστό αλλά είναι λυπηρό το ότι νέος κόσμος είναι απογοητευμένος από το σύστημα με αποτέλεσμα να μην ανταποκρίνεται στις εκλογές. Θα πρέπει βέβαια να προσμετρηθεί ότι τα τελευταία χρόνια η κατάσταση στην βιοποριστικότητα των νέων είναι αντικειμενικά πολύ δύσκολη αλλά και εκλογές στην χώρα μας διεξήχθησαν πολλές φορές, περισσότερο από όσο θα έπρεπε. Αυτές οι συνθήκες επηρέασαν αρνητικά την νεολαία αλλά και η νοοτροπία « Δεν θα ψηφίσω για να τους τιμωρήσω» θα έπρεπε να είναι άμεσα αντιληπτό ότι τις αρνητικές συνέπειες αυτής της απόφασης τις εισπράττουν αρχικά οι ίδιοι.

Λυπηρό είναι επίσης και εδώ εμπεριέχεται και η έννοια του δημοκρατικού ελλείμματος στην Ευρώπη είναι ότι το 71% δεν θεωρεί ότι είναι Ευρωπαίος πολίτης. Υπάρχει όμως μια μικρή πλειοψηφία νέων που θεωρεί τον εαυτό του Ευρωπαίο πολίτη και όχι Έλληνα πολίτη που πρέπει να κάνει το χρέος του και να πάει να ψηφίσει σε τοπικές κα εθνικές εκλογές.

Ακόμη στην ερώτηση γιατί ψήφισες σε τοπικό ή περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο όλοι απάντησαν «γιατί πιστεύω ότι είναι ο ελάχιστος τρόπος να συμμετάσχω στα κοινά». Κανένας δεν απάντησε γιατί τον υποχρέωσαν οι γονείς του ή γιατί είχε γνωστό πολιτικό που είναι ο συνήθης λόγος την Ελλάδα για να ψηφίσει κάποιος. Άρα αν και το ερωτηματολόγιο ήταν απρόσωπο οι νέοι δεν τολμούν να παραδεχθούν κάποια πράγματα.

Παράδοξο είναι ότι ενώ η πλειοψηφία αναφέρει ότι γνωρίζει τους θεσμούς της Ε.Ε. δεν τους θεωρεί δημοκρατικούς. Άρα εδώ έγκειται το ερώτημα όντως γνωρίζει ή θέλει να δείχνει ότι γνωρίζει · αν όντως γνωρίζει τότε από πού πληροφορήθηκε, γιατί οι θεσμοθέτηση της Ε.Ε όπως προαναφέρθηκε βασίζεται σε δημοκρατικές αρχές και προτεραιότητα είναι ο πολίτης.

Ως τελευταίο στοιχείο ανάλυσης αυτής της ομάδας παρατίθεται η απάντηση των ερωτηθέντων στο πως θέλουν την Ελλάδα σε σχέση με την Ε.Ε.. Οι περισσότερες απαντήσεις ήταν θετικές στο ότι η Ελλάδα πρέπει να παραμείνει σε γενικά πλαίσια στην Ε.Ε. Ωστόσο κάποιοι απάντησαν αντιφατικά υποστηρίζοντας ότι θα ήθελαν να

παραμένει ως ανεξάρτητο κράτος μέσα στην Ε.Ε. λειτουργώντας στα πλαίσια μιας Κοινής Εξωτερικής και Αμυντικής Πολιτικής.

Για την δεύτερη ομάδα υπό ανάλυση το συμπέρασμα είναι το ίδιο. Η διαφορά είναι ότι ναι μεν και σε αυτή την ηλικία διαθέτει μια μόρφωση αλλά λόγω ότι είναι λίγο νεαρότεροι δεν είναι για παράδειγμα κανένας στο επίπεδο διδακτορικού. Αλλιώς η ανάλυση είναι ουσιαστικά όμοια. Είναι σαφές ότι δεν υπάρχει καμιά ιδιαίτερη διαφορά ηλικίας ούτε σημαντικών αλλαγών στην ζωή ενός 23χρονου νέου που να του αλλάξει τον τρόπο που σκέφτεται όπως για παράδειγμα να βρει μόνιμη δουλειά ή να εισέρθει σε γάμο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Δημοκρατία, μια λέξη, πολλοί ορισμοί, πολλές οργανωτικές εξελίξεις των κλασσικών αρχών της. Δημιούργημα της ανάγκης των ανθρώπων να ζήσουν σε ομάδες αρμονικά μεταξύ τους διαμορφώνοντας μία σταθερή και δίκαιη ενδο-κρατική τάξη πραγμάτων. Από την κλασσική Αθήνα του Περικλή στην αρχαιότητα έως και σήμερα η ανθρωπότητα άλλαξε δραματικά αλλά όλες οι αλλαγές είχαν ως επίκεντρο ένα ζητούμενο, τον άνθρωπο και τις μορφές πολιτικής οργάνωσης που θα εξασφαλίσουν την επιβίωση του. Οι δημοκρατικές αρχές αναπτύχθηκαν με το σκεπτικό ότι ο άνθρωπος θα λειτουργήσει μέσα σε ένα κοινά αποδεκτό κανονιστικό, ρυθμιστικό πλαίσιο που θέτει κοινά αποδεκτούς κανόνες πολιτικής και κοινωνικής συμβίωσης. Το πώς εφαρμόστηκε από την αρχαιότητα, στον Μεσαίωνα, στην Αναγέννηση, ακόμα και κατά την διάρκεια πολεμικών συγκρούσεων ήταν αποτέλεσμα αυτής της λογικής και οργανωτικής ανάγκης αλλά και πολύπλευρων κοινωνικών και πολιτικών διεργασιών.

Τα εναλλακτικά μοντέλα δημοκρατίας που αναπτύχθηκαν παγκοσμίως είχαν ως αφετηρία την Ευρώπη. Έθεσαν την βάση για κάποιους ανθρώπους να οραματιστούν μια κοινή πορεία για τους λαούς της Ευρώπης. Ακόμα και οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι λαοί της Γηραιάς Ηπείρου είχαν το ίδιο αποτέλεσμα. Μια κοινή χάραξη στρατηγικής αλλά και ζωτικής σημασίας. Με επίκεντρο τον ευρωπαϊκό πολίτη πέρα από εθνικούς φραγμούς το 1952 ξεκίνησε το όραμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Όπως ανέφερε ο Harold Macmillan (1894-1986, Βρετανός Πρωθυπουργός [1957-1963]) «Στην πολιτική, ο ίστος δρόμος είναι αδιάβατος». Έτσι και για τους ιδρυτές της Ε.Ε. ήταν δύσκολη η αρχή αλλά 60 χρόνια μετά λίγοι διαφωνούν και επικρίνουν αυτές τις στρατηγικές επιλογές που οδήγησαν την Ευρώπη στο δρόμο της ειρήνης.

Δημιουργήθηκαν θεσμοί, κανονισμοί, όργανα για την εξυπηρέτηση του Ευρωπαίου πολίτη. Με επίκεντρο την ασφάλεια, την εκπαίδευση, την ενέργεια, την οικονομία θα έπρεπε η δημοκρατία να θεωρείται και να είναι η μέγιστη επίτευξη της ανθρωπότητας. Όμως στην εποχή μας συζητιέται ότι η δημοκρατία χάνεται, απειλείται. Γιατί με τόση διάχυτη και ελεύθερη γνώση να υπάρχει αυτή η κατάσταση; Οι πολίτες γιατί βιώνουν μια κοινωνικοπολιτική ταραχή σε εθνικό επίπεδο;

Τα ερωτήματα είναι πολλά και παραμένουν άλυτα. Η Ε.Ε. δεν κατάφερε έως σήμερα να κάνει τους λαούς να νιώσουν ότι οργανώνονται υπό μία κρατική οντότητα, αφού δεν συνιστά ένα ενιαίο δρώντα, ένα κράτος. Με την πολυπλοκότητα και την γραφειοκρατία που χαρακτηρίζει το πολιτικό σύστημα αλλά και με τα καθημερινά πολυεπίπεδα προβλήματα προέκυψε το πρόβλημα του δημοκρατικού ελλείμματος. Το φαινόμενο είναι παγκόσμιο και έχει αντίκτυπο κυρίως στους πολίτες της ΕΕ και στον τρόπο που αυτοί αντιλαμβάνονται εννοιολογικά και καταστατικά την Ένωση και τον τρόπο που ενσωματώνει οργανωτικά και θεσμικά εκφάνσεις της ετερότητας και πολυμορφίας που συγκροτούν την ΕΕ.

Επηρεάζει την πορεία της δημοκρατίας και την ποιότητα της στα πλαίσια μίας μεταβαλλόμενης χωροταξίας όπως είναι η Ένωση. Μέσα από την Βιβλιογραφία που συνάντησα κατά την εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας αλλά και κατά την διάρκεια της πραγματοποίησης της προσωπικής μου έρευνας μέσω ερωτηματολογίου σε Έλληνες πολίτες διαπίστωσα ότι ο όρος δημοκρατία δεν μπορεί να περιγράψει στο σύνολο του τις εκτιμήσεις των Ευρωπαίων πολιτών, καθώς αυτές διαμορφώνονται υπό το βάρος ετεροβαρών προσδοκιών. Αυτός ο πλουραλισμός απόψεων διαμορφωμένος εκτός ενός ομοσπονδιακού πλαισίου ενισχύει την ετερότητα και τη δυσκολία προσαρμογής εθνικών οργανωτικών δομών και συλλογικοτήτων σε ένα ενιαίο σύστημα διακυβέρνησης.

Δημοκρατία είναι αυτή η οργανωτική δομή μέσα από την οποία οι άνθρωποι στην κάθε εποχή καταφέρνουν να συμβιώσουν καλύτερα και κυρίως ειρηνικά μεταξύ τους αποδεχόμενοι έναν εσωτερικό Λεβιάθαν που ρυθμίζει την ενδο-κρατική τάξη πραγμάτων. Στην σημερινή εποχή, ο άνθρωπος νιώθει πιο αβέβαια από κάθε άλλη εποχή υπό το βάρος εξωγενών πιέσεων αλλά και της τελεολογικής ασάφειας του ευρωπαϊκού εγχειρήματος. Άνθρωποι πιο μεγάλων ηλικιών νιώθουν εκ νέου το αίσθημα της αβεβαιότητας που είχαν στα νιάτα τους. Οι νέοι με τη σειρά τους αισθάνονται το ίδιο. Αυτή η ατομική και συλλογική αξιολόγηση έχει ως αποτέλεσμα τη σταδιακή σύνθλιψη των αξιών που αναπτύχθηκαν στην Αρχαία Ελλάδα, τον ευρωπαϊκό ουμανισμό και τις προσδοκίες από το ευρωπαϊκό σύστημα διακυβέρνησης. Μέσα από εθνικές και Ευρωπαϊκές στρατηγικές απαιτείται να επαναπροσδιοριστούν οι θεσμοί και οι υπάρχουσες λειτουργίες με ουσιαστικές διαδικασίες νομιμοποίησης και επανα-νομιμοποίησης με τη συμμετοχή των Ευρωπαίων πολιτών. Η διαδικαστική πρακτική δεν αποτελεί παρά μόνο μία διάσταση

της νομιμοποιητικής διαδικασίας η οποία οφείλει να θέτει τον πολίτη στο επίκεντρο των διαδικασιών και να θεμελιώνεται στις αρχές και κανόνες της Ευρωπαϊκής δημοκρατίας, συμμετοχής και δημοκρατικής εκπροσώπησης.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Hansen, M. H., (1999). *The Athenian Democracy in the Age of Demosthenes*, Bristol and Norman, UK.

Harlow, C. (2002). *Accountability in the European Union*, Oxford University Press, Oxford

Katselis, (2003). *What Europe*, Oxford University Press, Oxford.

Mouritsen, H. (2004). *Plebs and Politics in the Late Roman Republic*, CUP, United Kingdom.

Peterson, J. & Shackleton, M. (2002). *The Institutions of the European Union*, Oxford University Press, Oxford.

Schumpeter, J.A. ([1942] 1976) *Capitalism, Socialism, and Democracy* (London: George Allen & Unwin).

Sweet A. S., W. Sandholtz, N. Fligstein (eds), *The institutionalization of Europe*, <http://fds.oup.com/www.oup.co.uk/pdf/0-19-924795-1.pdf>

Zweifel, T.D. (2002a) *Democratic Deficit? Institutions and Regulation in the European Union, Switzerland, and the United States* (Lanham MD: Rowman & Littlefield / Lexington Books).

Zweifel, T.D. (2002b) 'Who Is Innocent Cast the First Stone: The EU's Democratic Deficit in Comparison'. *Journal of European Public Policy*, Vol. 9, No. 5, pp. 812–840.

Zweifel, T.D and Navia, P. (2000) 'Democracy, Dictatorship and Infant Mortality'.

Journal of Democracy, Vol. 11, No. 2, pp. 99–114.

Woodruff, Π. (2005). *First democracy, the challenge of an ancient idea*, OUP, UL.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Acton, H.B. (1982). *John Stuard Mill*, στο: συλλογικό, *Encyclopedie de la Pleiade*, Ιστορία της Φιλοσοφίας, 19ος-20ος αιώνας-Η εξελικτική φιλοσοφία. Εθνικές φιλοσοφικές σχολές, μτφρ. Μαριλίζου Μήτσου-Παππά, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα.

Albert, P. (1996). *Ιστορία της Παιδαγωγικής*, Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα.

Αριστοτέλους *Πολιτικά* 1317b2–7

Βοσκόπουλος, Γ. (2008). *Η οικοδόμηση της Ευρώπης, ειρήνη, συμφιλίωση, συνεργασία, ολοκλήρωση*, Ποιότητα, Αθήνα.

Βοσκόπουλος, Γ. (2009). *Ευρωπαϊκή Ένωση, Θεσμοί, πολιτικές, προκλήσεις, προβληματισμοί*, Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη.

Christiansen, TH. (2007). *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και περιφερειακή συνεργασία*, στο John Baylis & Steve Smith (Eds.), *Η παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής, μια εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις*, Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη.

Corbett, R. «Οι διευρυνόμενες εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου», στο Σ.

Cox, P. *Το μέλλον της Ευρώπης και ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου*, στο Σ. Ντάλης (επ.)

Dahl, E. (2001). *Περί Δημοκρατίας*, Εκδόσεις Ψυχογιός, Αθήνα.

Εγχειρίδιο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, Γραφείο Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην Ελλάδα, Αθήνα, 1999.

Ιωακειμίδης, Π. (1994). *Η Πόλη και η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, αναζητώντας μια νέα Αριστοτελική προσέγγιση στη διαδικασία της πολιτικής ολοκλήρωσης*, Θεμέλιο, Αθήνα.

Κονιτσιώτη, Ε. (2011). *Εθνικά Κοινοβούλια και Υπερ-Εθνική Δημοκρατία: Η πρόκληση της Συνθήκης της Λισσαβόνας*, ΚΕΔΙΑ, Working Paper 02

Κόντος, Α. (2005). *Τα πολιτικά του Αριστοτέλη & η κλήρωση*, Νέα Κοινωνιολογία 41, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Λάβδας, Κ. (2002). *Δημιουργία και εξέλιξη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, ΕΑΠ, Πάτρα.

Λάζος, Β. (2005). *ΘΕΜΑΤΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ*, εκδόσεις Μπαρμπουνάκης, Θεσσαλονίκη.

Μακφέρσον, Κ. Μ. (1994). *Η ιστορική πορεία της φιλελεύθερης δημοκρατίας*, μετάφρ. Ε. Κασίμη, Αθήνα, (1^η έκδοση 1976).

Μαραβέγιας, Ν. και Τσινισιζέλης, Μ. (επ.) (1994). *Η ολοκλήρωση της ΕΕ*, Θεμέλιο, Αθήνα.

Μιχέα, J.C. (2008). *Η αυτοκρατορία του μικρότερου κακού. Δοκίμιο για τον φιλελεύθερο πολιτισμό* (μετάφραση: Άγγελος Ελεφάντης), Πόλις: Αθήνα.

Μούσης, Ν. (2006). *Η Ευρωπαϊκή Ένωση με ή χωρίς Σύνταγμα*, Εκδόσεις Παπαζήση.

Μοσχονάς, Α. (2000). *Ευρωπαϊκή Ένωση, επίκαιροι προβληματισμοί*, εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα

Ντάλης, Σ. (επ.), (2002). *Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Η συμβολή του στη συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης*, Παπαζήσης, Αθήνα.

Nugent, N. (2012). *«Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση»*, Σαββάλας, Αθήνα

Περράκης, Σ. (1998). *Η Ευρωπαϊκή Ένωση σε μετεξέλιξη: Από το Μάαστριχτ στο Άμστερνταμ*, Αθήνα.

Σκουλάς, Γ. (2007). *Κοινωνία & Πολιτική Θεωρία*, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.

Schmidt, M. (2004). *Θεωρίες της Δημοκρατίας*, Εκ. Σαββάλας, Αθήνα.

Σουμπέτερ, Γ. Α. (1972). *Καπιταλισμός, Σοσιαλισμός και Δημοκρατία*, Αθήνα, (1^η έκδοση 1942).

Στεφάνου, Κ. (1996). *Η θεσμική μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Τομπάζος, Σ. (2008). *Ευρώπη, Ποιά Ευρώπη;* Εκδόσεις Πολυτροπον.

Τσάτσος, Δ. (2001). «Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία, για μία ένωση λαών με ισχυρές πατρίδες», Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα.

Φραγκονικολόπουλος, Χ., (2008). *Η συνθήκη της Λισαβόνας. Η προοπτική και το στοίχημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, ΕΔΥ

Φραγκονικολόπουλος, Χ.Α. (2008). «Ο Πολίτης στο Ενωσιακό Σύστημα», στο Λ. Λεοντίδου κ.ά., «*Η Ευρωπαϊκή Ένωση την αυγή της τρίτης χιλιετίας: Θεσμοί, Οργάνωση και Πολιτικές*», ΕΑΠ, Πάτρα.

Χελντ, Ν. (1995). *Μοντέλα Δημοκρατίας*, μετάφρ. Μ. Τζιαντζή, Αθήνα (1^η έκδοση 1987).

Χριστοδουλίδης, Θ. (2001). *Από την Ευρωπαϊκή ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Σιδέρης, Αθήνα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παρακάτω παρατίθεται μέρος από την Συνθήκη Της Λισσαβόνας με θέμα τα εθνικά κοινοβούλια και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τι είχε αποφασιστεί από την Ε.Ε. για τις μεταξύ τους σχέσεις.

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΡΟΛΟ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΔΙΑΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Άρθρο 9

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα εθνικά κοινοβούλια καθορίζουν από κοινού την οργάνωση και την προώθηση αποτελεσματικής και τακτικής διακοινοβουλευτικής συνεργασίας στο εσωτερικό της Ένωσης.

Άρθρο 10

Διάσκεψη κοινοβουλευτικών οργάνων ειδικευμένων στις υποθέσεις της Ένωσης δύναται να υποβάλει οποιαδήποτε εισήγηση κρίνει σκόπιμη ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής. Η διάσκεψη αυτή προωθεί επίσης την ανταλλαγή πληροφοριών και βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των εθνικών κοινοβουλίων και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ιδίως μεταξύ των ειδικευμένων επιτροπών τους. Μπορεί επίσης να οργανώνει διακοινοβουλευτικές διασκέψεις σχετικά με συγκεκριμένα θέματα, και ιδίως για τη συζήτηση θεμάτων κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας. Οι εισηγήσεις της διάσκεψης δεν δεσμεύουν με κανένα τρόπο τα εθνικά κοινοβούλια ούτε προδικάζουν τη θέση τους.

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΤΑ ΥΨΗΛΑ ΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΑ ΜΕΡΗ, ΕΠΙΘΥΜΩΝΤΑΣ να εξασφαλίσουν ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται όσο το δυνατόν εγγύτερα στους πολίτες της Ένωσης, ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΑ να καθορίσουν τους όρους εφαρμογής των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας που καθιερώνονται στο άρθρο 3β της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και να θεσπίσουν σύστημα ελέγχου της εφαρμογής των εν λόγω αρχών,

ΣΥΜΦΩΝΗΣΑΝ επί των ακολούθων διατάξεων, οι οποίες προσαρτώνται στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

Άρθρο 1

Κάθε θεσμικό όργανο μεριμνά συνεχώς για την τήρηση των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας που καθορίζονται στο άρθρο 3β της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Άρθρο 2

Η Επιτροπή προβαίνει σε ευρείες διαβουλεύσεις πριν υποβάλει πρόταση νομοθετικής πράξης. Κατά τις διαβουλεύσεις αυτές πρέπει να συνεκτιμάται, κατά περίπτωση, η περιφερειακή και τοπική διάσταση των προβλεπόμενων δράσεων. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, η Επιτροπή δεν προβαίνει στις διαβουλεύσεις αυτές. Αιτιολογεί την απόφασή της στην πρότασή της.

Άρθρο 4

Η Επιτροπή διαβιβάζει τα σχέδια νομοθετικών πράξεων καθώς και τα τροποποιημένα της σχέδια ταυτόχρονα στα εθνικά κοινοβούλια και στον νομοθέτη της Ένωσης. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διαβιβάζει τα σχέδια νομοθετικών πράξεων τα οποία υποβάλλει καθώς και τα τροποποιημένα του σχέδια στα εθνικά κοινοβούλια. Το Συμβούλιο διαβιβάζει τα σχέδια νομοθετικών πράξεων τα οποία προέρχονται από ομάδα κρατών μελών, από το Δικαστήριο, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ή την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, καθώς και τα τροποποιημένα σχέδια, στα εθνικά κοινοβούλια των κρατών μελών. Τα νομοθετικά ψηφίσματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και οι θέσεις του Συμβουλίου διαβιβάζονται από αυτά τα θεσμικά όργανα στα εθνικά κοινοβούλια μόλις εκδοθούν.

Άρθρο 5

Τα σχέδια νομοθετικών πράξεων αιτιολογούνται σε σχέση με τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. Κάθε σχέδιο νομοθετικής πράξης πρέπει να περιλαμβάνει εμπειριστατωμένη έκθεση βάσει της οποίας μπορεί να κριθεί η τήρηση των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. Η εν λόγω έκθεση πρέπει να περιέχει στοιχεία εκτίμησης των δημοσιονομικών επιπτώσεων της πράξης καθώς και, εφόσον πρόκειται για οδηγία, των συνεπειών της ως προς τις ρυθμίσεις που πρέπει να εφαρμοσθούν από τα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένης, ενδεχομένως, της περιφερειακής νομοθεσίας. Οι λόγοι που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ένας στόχος της Ένωσης μπορεί να επιτευχθεί καλύτερα στο επίπεδο της Ένωσης στηρίζονται σε ποιοτικούς και, οσάκις είναι δυνατόν, σε ποσοτικούς δείκτες. Στα σχέδια νομοθετικών πράξεων λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ανάγκη το τυχόν οικονομικό ή διοικητικό βάρος που βαρύνει την Ένωση, τις εθνικές κυβερνήσεις, τις περιφερειακές ή τοπικές αρχές, τους οικονομικούς φορείς και τους πολίτες να είναι το ελάχιστο δυνατό και ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο στόχο.

Άρθρο 6

Κάθε εθνικό κοινοβούλιο ή κάθε σώμα εθνικού κοινοβουλίου μπορεί, εντός προθεσμίας οκτώ εβδομάδων από την ημερομηνία διαβίβασης ενός σχεδίου νομοθετικής πράξης, στις επίσημες γλώσσες της Ένωσης, να απευθύνει προς τους προέδρους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής αιτιολογημένη γνώμη στην οποία εκτίθενται οι λόγοι για τους οποίους εκτιμά ότι το εν λόγω σχέδιο δεν συνάδει με την αρχή της επικουρικότητας. Εναπόκειται σε κάθε εθνικό κοινοβούλιο ή σώμα εθνικού κοινοβουλίου να συμβουλευθεί, κατά περίπτωση, τα περιφερειακά κοινοβούλια που έχουν νομοθετικές εξουσίες. Εάν το σχέδιο νομοθετικής πράξης προέρχεται από ομάδα κρατών μελών, ο πρόεδρος του Συμβουλίου διαβιβάζει τη γνώμη στις κυβερνήσεις των εν λόγω κρατών μελών. Εάν το σχέδιο νομοθετικής πράξης προέρχεται από το Δικαστήριο, την

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ή την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, ο πρόεδρος του Συμβουλίου διαβιβάζει τη γνώμη στο οικείο θεσμικό ή άλλο όργανο.

Άρθρο 7

1. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή, καθώς και, κατά περίπτωση, η ομάδα των κρατών μελών, το Δικαστήριο, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ή η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, εφόσον το σχέδιο νομοθετικής πράξης προέρχεται από αυτά, λαμβάνουν υπόψη τις αιτιολογημένες γνώμες που εκδίδουν τα εθνικά κοινοβούλια ή σώμα εθνικού κοινοβουλίου. Κάθε εθνικό κοινοβούλιο έχει δύο ψήφους, οι οποίες επιμερίζονται ανάλογα με το ισχύον εθνικό κοινοβουλευτικό σύστημα. Στην περίπτωση εθνικού κοινοβουλευτικού συστήματος με δύο σώματα, κάθε σώμα έχει μία ψήφο.

2. Εάν οι αιτιολογημένες γνώμες που κρίνουν ότι σχέδιο νομοθετικής πράξης δεν τηρεί τα ην αρχή της επικουρικότητας αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον το ένα τρίτο του συνόλου των ψήφων που έχουν τα εθνικά κοινοβούλια σύμφωνα με το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1, το σχέδιο επανεξετάζεται. Το όριο αυτό καθορίζεται στο ένα τέταρτο των ψήφων όταν πρόκειται για σχέδιο νομοθετικής πράξης υποβαλλόμενο βάσει του άρθρου 61 Θ της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Μετά την επανεξέταση αυτή, η Επιτροπή ή, κατά περίπτωση, η ομάδα κρατών μελών, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Δικαστήριο, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ή η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, εφόσον το σχέδιο νομοθετικής πράξης προέρχεται από αυτά, μπορεί να αποφασίσει να διατηρήσει, να τροποποιήσει ή να αποσύρει το σχέδιο. Η απόφαση αυτή πρέπει να είναι αιτιολογημένη.

3. Εξάλλου, στο πλαίσιο της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας, εάν οι αιτιολογημένες γνώμες που κρίνουν ότι πρόταση νομοθετικής πράξης δεν τηρεί την αρχή της επικουρικότητας αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον την απλή πλειοψηφία των ψήφων που έχουν τα εθνικά κοινοβούλια σύμφωνα με το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1, η πρόταση επανεξετάζεται. Μετά την επανεξέταση αυτή, η Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει να διατηρήσει, να τροποποιήσει ή να αποσύρει την πρόταση. Εάν επιλέξει να την διατηρήσει, η Επιτροπή οφείλει να εξηγήσει, σε αιτιολογημένη γνώμη, τους λόγους για τους οποίους κρίνει ότι η πρόταση νομοθετικής πράξης συνάδει με την αρχή της επικουρικότητας. Η εν λόγω αιτιολογημένη γνώμη, καθώς και οι αιτιολογημένες γνώμες των εθνικών κοινοβουλίων, πρέπει να διαβιβάζονται στο νομοθέτη της Ένωσης, ώστε να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαδικασία:

α) πριν από την ολοκλήρωση της πρώτης ανάγνωσης, ο νομοθέτης (το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο) εξετάζει την συμβατότητα της νομοθετικής πρότασης με την αρχή της επικουρικότητας, λαμβάνοντας ιδιαίτερως υπόψη τους λόγους που προέβλεπε και συμμερίσθηκε η πλειοψηφία των εθνικών κοινοβουλίων, καθώς και την αιτιολογημένη γνώμη της Επιτροπής,

β) εάν, λόγω πλειοψηφίας 55 % των μελών του Συμβουλίου ή πλειοψηφίας των ψηφισάντων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ο νομοθέτης κρίνει ότι η πρόταση δεν είναι συμβατή με την αρχή της επικουρικότητας, δεν συνεχίζεται η εξέταση της νομοθετικής πρότασης.

Άρθρο 8

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αρμόδιο να αποφαινεται επί των προσφυγών λόγω παραβίασης, από νομοθετική πράξη, της αρχής της επικουρικότητας, οι οποίες ασκούνται σύμφωνα με τις διαδικασίες του άρθρου 230 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από κράτος μέλος ή διαβιβάζονται από κράτος μέλος, σύμφωνα με την εσωτερική έννομη τάξη του, εξ ονόματος του εθνικού

κοινοβουλίου του ή ενός σώματος του εν λόγω κοινοβουλίου. Σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται στο εν λόγω άρθρο, οι προσφυγές αυτές μπορούν να ασκούνται επίσης από την Επιτροπή των Περιφερειών όσον αφορά νομοθετικές πράξεις για την έκδοση των οποίων η Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπει τη διαβούλευση με την Επιτροπή των Περιφερειών.

Άρθρο 9

Η Επιτροπή υποβάλλει κάθε χρόνο στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο και στα εθνικά κοινοβούλια έκθεση όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 3β της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η εν λόγω ετήσια έκθεση διαβιβάζεται επίσης στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Παρακάτω παρατίθεται το ερωτηματολόγιο το οποίο αποτελείται από 23 ερωτήσεις.

1. ΗΛΙΚΙΑ

- <17
- 18-23
- 24-29
- 30-35
- 36-41
- 42-47
- 48-53
- 53<

2. ΦΥΛΟ

- Α
- Θ

3. Η ΜΟΝΙΜΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΟΥ ΚΑΤΟΙΚΕΙΤΕ ΕΙΝΑΙ:

- ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ (ΑΘΗΝΑ)
- ΑΣΤΙΚΗ
- ΗΜΙΑΣΤΙΚΗ
- ΑΓΡΟΤΙΚΗ

4. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΕΓΓΑΜΟΣ

ΑΓΑΜΟΣ

5.ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΑΣ

- ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ
- ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ
- ΑΕΙ/ΤΕΙ
- ΙΕΚ/ΛΟΙΠΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΕΠΑΓΓ. ΚΑΤ.
- ΕΝΝΙΑΙΟ ΛΥΚΕΙΟ
- ΤΕΧΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ/ΕΠΑΛ/ΤΕΕ
- ΓΥΜΝΑΣΙΟ
- ΔΗΜΟΤΙΚΟ

6.ΕΡΓΑΖΕΣΤΕ:

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

7.ΑΝ ΝΑΙ, Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΑΣ:

- ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ
- ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ
- ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑΣ
- ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ
- ΑΓΡΟΤΗΣ
- ΑΛΛΟ

8.ΑΝ ΟΧΙ, ΕΧΕΤΕ ΕΡΓΑΣΤΕΙ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

8B) ΑΝ ΝΑΙ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 8, Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΑΣ:

- ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ
- ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ
- ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑΣ

- ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ
- ΑΓΡΟΤΗΣ
- ΑΛΛΟ

9.ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΤΕ Ή ΕΧΕΤΕ ΣΥΜΜΕΤΑΣΧΕΙ ΣΕ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ:

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

10.ΚΑΘΕ ΦΟΡΑ ΠΟΥ ΣΑΣ ΖΗΤΗΘΗΚΕ ΝΑ ΨΗΦΙΣΕΤΕ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ, ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΘΗΚΑΤΕ ΟΛΕΣ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΦΟΡΕΣ;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

11. ΑΝ ΝΑΙ, ΓΙΑΤΙ;

- ΠΙΣΤΕΥΩ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΕΛΑΧΙΣΤΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΑΣΧΩ ΣΤΑ ΚΟΙΝΑ
- ΠΟΛΙΤΕΥΟΝΤΑΝ ΚΑΠΟΙΟΣ/Α ΓΝΩΣΤΟΣ/Η ΜΟΥ
- ΜΟΥ ΤΟ ΕΠΕΒΑΛΕ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ
- ΑΠΟ ΠΕΡΙΕΡΓΕΙΑ
- ΑΛΛΟ

12.ΑΝ ΟΧΙ , ΓΙΑΤΙ;

- ΔΕΝ ΠΙΣΤΕΥΩ ΣΤΟ ΥΠΑΡΧΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ
- ΠΙΣΤΕΥΩ ΟΤΙ ΜΕ ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΤΙΜΩΡΩ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ ΓΙΑ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥΣ
- ΔΕΝ ΜΕ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ ΚΑΝΕΝΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ-ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ
- ΗΜΟΥΝ ΜΑΚΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΠΟΥ ΨΗΦΙΖΩ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΧΑ ΤΗΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑΝΑ ΠΑΡΕΥΡΕΥΘΩ ΑΝ ΚΑΙ ΕΙΧΑ ΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΗ
- ΜΟΥ ΤΟ ΕΠΕΒΑΛΕ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ
- ΑΛΛΟ

13.ΚΑΘΕ ΦΟΡΑ ΠΟΥ ΣΑΣ ΖΗΤΗΘΗΚΕ ΝΑ ΨΗΦΙΣΕΤΕ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ, ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΘΗΚΑΤΕ ΟΛΕΣ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΦΟΡΕΣ;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

14. ΑΝ ΝΑΙ, ΓΙΑΤΙ;

- ΠΙΣΤΕΥΩ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΕΛΑΧΙΣΤΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΑΣΧΩ ΣΤΑ ΚΟΙΝΑ
- ΠΟΛΙΤΕΥΟΝΤΑΝ ΚΑΠΟΙΟΣ/Α ΓΝΩΣΤΟΣ/Η ΜΟΥ
- ΜΟΥ ΤΟ ΕΠΕΒΑΛΕ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ
- ΑΠΟ ΠΕΡΙΕΡΓΕΙΑ
- ΑΛΛΟ

15.ΑΝ ΟΧΙ , ΓΙΑΤΙ;

- ΔΕΝ ΠΙΣΤΕΥΩ ΣΤΟ ΥΠΑΡΧΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ
- ΠΙΣΤΕΥΩ ΟΤΙ ΜΕ ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΤΙΜΩΡΩ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ ΓΙΑ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥΣ
- ΔΕΝ ΜΕ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ ΚΑΝΕΝΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ-ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ
- ΗΜΟΥΝ ΜΑΚΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΠΟΥ ΨΗΦΙΖΩ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΧΑ ΤΗΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑΝΑ ΠΑΡΕΥΡΕΥΘΩ ΑΝ ΚΑΙ ΕΙΧΑ ΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΗ
- ΜΟΥ ΤΟ ΕΠΕΒΑΛΕ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ
- ΑΛΛΟ

16.ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΕΛΛΗΝΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ ΑΙΣΘΑΝΕΣΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

17.ΚΑΘΕ ΦΟΡΑ ΠΟΥ ΣΑΣ ΖΗΤΗΘΗΚΕ ΝΑ ΨΗΦΙΣΕΤΕ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ , ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΘΗΚΑΤΕ ΟΛΕΣ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΦΟΡΕΣ;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

18.ΑΝ ΝΑΙ, ΓΙΑΤΙ;

- ΠΙΣΤΕΥΩ ΟΤΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΠΗΡΕΑΣΕΙ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ
- ΠΙΣΤΕΥΩ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΕΛΑΧΙΣΤΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΑΣΧΩ ΣΤΑ ΚΟΙΝΑ
- ΠΟΛΙΤΕΥΟΝΤΑΝ ΚΑΠΟΙΟΣ/Α ΓΝΩΣΤΟΣ/Η ΜΟΥ
- ΜΟΥ ΤΟ ΕΠΕΒΑΛΕ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ
- ΑΠΟ ΠΕΡΙΕΡΓΕΙΑ
- ΑΛΛΟ

19.ΑΝ ΟΧΙ , ΓΙΑΤΙ;

- ΔΕΝ ΠΙΣΤΕΥΩ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΜΕ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ
- ΔΕΝ ΜΕ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ ΚΑΝΕΝΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ-ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ
- ΗΜΟΥΝ ΜΑΚΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΠΟΥ ΨΗΦΙΖΩ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΧΑ ΤΗΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΝΑ ΠΑΡΕΥΡΕΥΘΩ ΑΝ ΚΑΙ ΕΙΧΑ ΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΗ
- ΜΟΥ ΤΟ ΕΠΕΒΑΛΕ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ
- ΑΛΛΟ

20.ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ Ο ΤΡΟΠΟΣ ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗΣ- ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΕΙΝΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

21.ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΣΤΗΝ Ε.Ε.;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

22.ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΤΟΝ ΟΡΟ «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ» ΣΤΗΝ Ε.Ε.;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

23.ΠΩΣ ΘΕΛΕΤΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ;

- ΕΝΩΜΕΝΗ ΩΣ ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ ΣΤΟ ΟΠΟΙΟ Η ΕΛΛΑΔΑ ΘΑ ΕΧΕΙ ΜΙΑ ΙΣΟΤΙΜΗ ΘΕΣΗ
- ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΩΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΑΛΛΑ ΜΕ ΚΟΙΝΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
- ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΕΛΕΙΩΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΕΣΜΟ ΤΗΣ Ε.Ε.
- ΑΛΛΟ

